

Onsdagen den
19 mars 1980

Onsdagen den 19 mars

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 10 och 11 i innevarande månad.

§ 2 Ändring i den preliminära tidsplanen

ANDRE VICE TALMANNEN:

Det plenum, som i den preliminära tidsplanen utsatts till torsdagen den 20 mars kl. 12.00, börjar redan kl. 10.00 med hänsyn till att ett flertal interpellations- och frågesvar då kommer att lämnas.

*Ändring i den
preliminära tids-
planen*

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om vissa bostads-
politiska åtgärder*

§ 3 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:152 om läkarutbildningen

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen får jag meddela följande. Min avsikt är att enligt överenskommelse med Gunnar Biörck i Värmdö besvara hans interpellation om läkarutbildningen tisdagen den 25 mars.

§ 4 Om vissa bostadspolitiska åtgärder

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ erhöll ordet för att besvara *Christer Nilssons* (s) den 10 mars anmälda fråga, 1979/80:366, och anförde:

Herr talman! Christer Nilsson har frågat mig om jag är beredd att förorda bostadspolitiska åtgärder som kan undanröja de negativa effekterna av riksbankens beslut om serielån.

Vad Christer Nilsson syftar på i sin fråga är fullmäktiges i riksbanken nyligen fattade beslut om villkoren för bostadsinstitutens upplåning på kapitalmarknaden och motsvarande villkor för utlåning.

Bakgrunden till riksbanksfullmäktiges beslut är behandlingen i riksdagen i slutet av förra året av frågan om amorteringstiderna för bottenlån. I enlighet med kapitalmarknadsutredningens förslag anslöt sig statsmakterna (prop. 1978/79:165, FiU 1979/80:8, CU 1979/80:1 y) till förslaget att avkorta amorteringstiderna för bottenlån avseende nybyggnader med 10 år till 40 år

Onsdagen den
19 mars 1980

*Om vissa bostads-
politiska åtgärder*

för småhus och 50 år för flerbostadshus. Jag vill i sammanhanget erinra om att det i riksdagen rådde enighet i frågan.

Samtidigt som en förkortning av amorteringstiderna sker har riksbanksfullmäktige också ändrat principerna för amortering. Den hittills tillämpade annuitetsprincipen har, i kombination med det höga ränteläget, lett till att amorteringarna blivit extremt låga i början av lånens löptid för att mot slutet av löptiden öka mycket snabbt. Genom de s. k. serielånen görs amorteringarna oberoende av ränteförändringarna.

Med gällande ränteläge medför beslutade ändringar av amorteringsprinciperna ökade kapitalutgifter för tillkommande hus. Ökningarna är emellertid begränsade. För normala lägenheter uppgår de till ca 10 kr. per månad för flerbostadshus och till ca 70 kr. per månad för småhus. Som jämförelse vill jag nämna att mitt förslag i budgetpropositionen om produktionskostnadsbelåning minskar kapitalutgifterna med ca 200 kr. per månad för en normal trerumslägenhet.

Som jag redan har uttalat i annat sammanhang hade jag helst sett att de nya amorteringsprinciperna genomfördes i samband med den ändring av reglerna för räntebidrag och villabeskattning som regeringen tänker föreslå i höst. Ett sådant uppskov med riksbankens beslut skulle emellertid ha varit till stor nackdel för obligationsmarknaden. Där har nämligen inga köp och försäljningar av bostadsobligationer skett i avvaktan på riksbankens ställningstagande till amorteringsprinciperna för bostadsobligationer.

De nya villkoren för bottenlån kommer självfallet att beaktas vid övervägandena om ändrade regler för räntebidrag och villabeskattning.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Tiotusentals människor står i bostadskö. Samtidigt minskar bostadsbyggandet, och hyresnivån i nyproduktionen tenderar att bli så hög att många av dem som står i bostadskö inte har råd att efterfråga nybyggda lägenheter.

Den sociala bostadspolitiken får nu successivt ge vika för en marknadsinriktad bostadspolitik – och vi kan redan se följderna. Det byggs för litet, och det som byggs riktar sig inte till de människor som står utan bostad. De höga hyrorna och försämrade bostadsbidrag gör oss på nytt trångbodda. Avvecklas underhålls- och hyresförlustlån, kan vi vänta oss stora hyreshöjningar nästa år. Även om statens räntestöd utsträcks till vissa överkostnader blir byggkostnaderna så höga att företagen tvekar att bygga. Det finns rapporter som tyder på att produktionen av flerfamiljshus håller på att upphöra även i kommuner med bostadsbrist.

Regeringen gör inga konkreta försök att komma till rätta med de stigande byggkostnaderna, som är orsaken till krisen på bostadsmarknaden. Dessutom tillåter regeringen att riksbanken beslutar om övergång till serielån, vilket höjer hyrorna och gör det ännu svårare att bygga nytt. De nya lånen ökar boendekostnaderna för villaägare, och på sikt kan hyresgästerna räkna med hyreshöjningar på 20 kr. per kvadratmeter och år för en normallägenhet.

Riksbanken har rätt att ändra emissionsvillkor men knappast att göra en omläggning av bostadspolitiken. Beslutet om serielån har inte stöd i riksdagsbeslut.

Regeringens svaga finanspolitik ställer orimliga krav på penningpolitiken och tvingar nu fram skärpta amorteringsregler för bostadslån. Riksbankens beslut visar också att vi får behålla det höga ränteläget.

Frågesvaret visar att Birgit Friggebo är tveksam till riksbankens beslut. Herr Bohman kan glädja sig åt att det är riksbanken som övertagit ansvaret för svångrempolitiken. Genom det nya sättet att föra politik slipper Gösta Bohman samråda i regeringen, han neutraliserar bostadsministern och undgår för egen del kritik.

Herr talman! Jag tvivlar inte på att bostadsminister Friggebo vill föra en socialt inriktad bostadspolitik. Det är kanske regeringens moderata inslag som gör att Birgit Friggebo tvingas acceptera en utveckling bort från de bostadssociala målen. Det blir inte bättre av att bostadsministern punktmarkeras av en biträdande, blåfärgad minister, som vill höja redan höga hyror. Det kan inte vara en lätt uppgift för en liberal minister att sitta som moderaternas gisslan och administrera en konservativ politik.

Ola Ullsten har sagt att folkpartiet bör skärpa sin profil i regeringskoalitionen. Följ hans råd, bostadsminister Friggebo, och ta en strid för att på nytt ge bostadspolitiken ett socialt innehåll! Vad vi behöver är en politik som ökar bostadsbyggandet och håller tillbaka hyreshöjningarna.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Jag tycker att Christer Nilsson skall akta sig för att ta munnen full när han talar om effekterna av införandet av serielåneprincipen.

Riksdagen fattade beslut i höstas om att amorteringstiderna skulle förkortas. Det innebär naturligtvis i sig en ökad kostnad, beroende på att lånen skall betalas tillbaka snabbare. Till en del beror dessa ökade kostnader, 10 kr. per månad i flerbostadshus, på just denna förkortning av amorteringstiden. Och Christer Nilsson var alltså med och fattade det beslutet.

Sedan har det införts något som heter serielån. Låt mig då erinra om att de sammanlagda amorteringarna med serielåneprincipen under de första tio åren är lägre än vad de skulle ha varit med annuitetsprincipen vid det ränteläge som redovisades i kapitalmarknadspropositionen, som riksdagen hade som utgångspunkt för sin behandling beträffande förkortningen av amorteringstiderna. Faktum är att med den gamla annuitetsprincipen skulle ränteförändringarna och förkortningen med tio år ha påverkat amorteringarnas storlek väsentligt mer än vad riksbankens beslut nu gör. Det är ju så att en kraftig sänkning av räntan, vilket i sig vore önskvärt, med annuitetslåneprincipen kraftigt skulle öka amorteringarna och höja boendekostnaderna, medan dessa blir oförändrade med serielåneprincipen.

Låt mig bara ytterligare en gång erinra om de förslag som finns i budgetpropositionen, som riksdagen ännu inte behandlat, och som innebär en sänkning med upp till 200 kr. per månad för en nyproducerad lägenhet.

Onsdagen den
19 mars 1980

*Om vissa bostads-
politiska åtgärder*

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Det finns en tendens i regeringspolitiken som bör lyftas fram i ljuset, nämligen att regeringen förhåller sig passiv och överlåter ansvaret på andra.

Arbetsmarknadens parter får ta över ansvaret för den ekonomiska politiken.

Ansvaret för kreditpolitiken har helt lyfts över på riksbanken. Nu skall riksbanken också ta över viktiga delar av bostadspolitiken. Och riksbankschefen skall nu dessutom ta ansvaret för villataxeringarna – det framgår om man följer debatten.

Jag tycker att man bör uppmärksamma den här tendensen hos regeringen.

Sedan finns det många skäl till att vara starkt kritisk mot riksbankens beslut. För det första: Viktiga beslut som rör bostadspolitiken, som rör hyror, byggandets omfattning osv., bör fattas av regering och riksdag och inte av riksbanken, där sedan bostadsministern i efterhand kommenterar frågorna. För det andra kommer riksbankens beslut att förvärra krisen på hyres- och bostadsmarknaden.

När det sedan gäller effekterna av serielånen kommer dessa att framför allt visa sig på sikt, men SABO har visat att hyreshöjningarna kommer att ligga på omkring 20 kr. per kvadratmeter.

Jag vill också nämna att socialdemokraterna i riksbanksfullmäktige reserverade sig mot det här beslutet just därför att det inte hade stöd i det uttalande som riksdagen gjort.

Vidare vill jag säga, Birgit Friggebo, att jag tycker det är bra med de här nya produktionskostnadsanpassade lånen. Men problemet är ju att de inte får önskvärd effekt, och det är beklagligt. Det finns alltså tendenser som tyder på att produktionen av flerfamiljshus helt håller på att upphöra.

Jag känner inte till om eller i vilken omfattning bostadsministern reser runt i landets kommuner, men om hon gör det skall hon finna att kommunalmännen är resignerade. De har inte längre några instrument för att driva en fungerande bostadspolitik just därför att finansieringssystemet inte håller.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBE:

Herr talman! Den fråga som Christer Nilsson har ställt till mig gällde min syn på införandet av serielåneprincipen. Det finns tyvärr inte tid att i samband med att svar lämnas på den frågan föra en stor bostadspolitisk debatt, utan det får vi återkomma till i andra sammanhang. Men jag vill notera att Christer Nilsson anser att man egentligen borde sätta munkavle på människor som har åsikter om hur vårt land över huvud taget skall skötas. Jag tycker det är värdefullt att människor med olika erfarenhet bidrar med åsikter också i den bostadspolitiska debatten.

Om sedan Christer Nilsson vill förändra riksbankens nu gällande mandat i fråga om kreditpolitiken, så tycker jag att han skall återkomma i ett annat sammanhang med sådana förslag och inte ta upp det i den här frågestunden.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Det är väldigt svårt att avgöra vad riksbanken har rätt eller inte rätt att göra i den här frågan, men nog är det ett tvivelaktigt beslut riksbanken fattat just med tanke på de befogenheter den har. Och det är väl ändå bra om det är regeringen som styr landet och inte traskar patrull efter riksbankschefen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om behandlingen av miljöfarligt avfall

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Ingrid Sundbergs* (m) den 23 januari anmälda interpellation, 1979/80:124, dels *Per Israelssons* (vpk) den 29 januari anmälda interpellation, 1979/80:127, och anförde:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat mig om vilka åtgärder jag ämnar vidta för att riksdagens beslut om en anläggning för behandling av miljöfarligt avfall skall kunna komma till stånd. Hon har också frågat om jag mot bakgrund av den växande mängden miljöfarligt avfall anser att det statliga monopolet för slutbehandling av sådant avfall bör bestå.

Per Israelsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att de miljöstörande utsläppen från den tilltänkta centrala behandlingsanläggningen för miljöfarligt avfall blir så små att behandlingsanläggningen från denna synpunkt kan lokaliseras till vilken kommun i landet som helst. Han har vidare frågat om det är möjligt att ge de regionala uppsamlingscentralerna för miljöfarligt avfall sådan utformning att de kommuner där de redan finns eller dit sådana centraler kan komma att lokaliseras inte har anledning att komma med några erinringar från miljösynpunkt. Slutligen har han frågat om jag är beredd medverka till att landets kommuner ges ekonomisk kompensation för den nya uppgift de pålagts av staten vad gäller omhändertagande av miljöfarligt avfall.

Genom beslut av riksdag och regering år 1975 har ansvaret för insamlingen av det miljöfarliga avfallet lagts på kommunerna, och ansvaret för det slutliga omhändertagandet har lagts på det samhällsägda företaget Svensk Avfallskonvertering AB (SAKAB).

För att ta emot miljöfarligt avfall har SAKAB inrättat regionala mottagningsstationer i Umeå, Stockholm, Kumla, Göteborg, Helsingborg och Karlskrona. Det slutliga omhändertagandet av det avfall som tas emot av SAKAB sker i huvudsak vid tre mindre behandlingsanläggningar och i vissa anläggningar utomlands. Sedan lång tid planerar SAKAB att uppföra en central behandlingsanläggning på fastigheten Norrtorp i Kumla kommun.

Koncessionsnämnden för miljöskydd har lämnat SAKAB tillstånd att uppföra och driva den planerade behandlingsanläggningen i Norrtorp. Beslutet har som bekant överklagats till regeringen. I anledning av att lokaliseringen till Norrtorp har ifrågasatts från olika håll tillsatte regeringen

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

en utredning som hade till uppgift att studera alternativa platser där ett uppförande av SAKAB:s anläggning framstod som möjlig. Utredningen, som lämnade sitt betänkande i december 1979, har jämfört sex alternativa lokaliseringsorter med Norrtorp och funnit att Norrtorp bör föredras framför de övriga orterna. Remissbehandlingen av utredningens betänkande har nyligen avslutats.

Sveriges Kemiska Industrikontor har i framställning till regeringen hemställt om en översyn av bestämmelserna om hanteringen av miljöfarligt avfall. Därvid har Kemikontoret ifrågasatt om en central behandlingsanläggning av den typ som planeras i Norrtorp behövs. Kemikontorets framställning har remissbehandlats.

Den ordning som gäller beträffande hanteringen av miljöfarligt avfall har tillkommit för att säkerställa hanteringen på ett från hälso- och miljösynpunkt betryggande sätt. En av de viktigaste förutsättningarna för att detta syfte skall kunna tillgodoses är att det finns tillräckliga resurser för att behandla eller på annat sätt slutligt omhänderta det miljöfarliga avfallet. Som jag nyss har antytt räcker inte de resurser till som f. n. kan utnyttjas i vårt land när det gäller att ta hand om den mängd miljöfarligt avfall som uppkommer varje år. Vi kan inte räkna med att långsiktigt anlita utländska anläggningar för det miljöfarliga avfall som inte kan tas om hand i våra egna anläggningar. Vi måste därför på olika sätt tillskapa de resurser som saknas.

Jag har nyss redovisat att frågor som har samband med uppförandet av en central anläggning för behandling av miljöfarligt avfall f. n. bereds inom regeringkansliet. Det är regeringens avsikt att så snart som möjligt fatta de beslut som behövs för att få till stånd tillfredsställande behandlingsresurser.

Ingrid Sundbergs fråga om huruvida det statliga monolet för slutbehandling av miljöfarligt avfall bör bestå bygger enligt min mening på ett missförstånd beträffande innebörden av gällande bestämmelser på detta område. SAKAB:s uppgift är att slutligt omhänderta sådant miljöfarligt avfall som industrin själv inte kan ta hand om. SAKAB:s behandlingsmonopol gäller bara detta avfall och kan således inte anses utgöra något hinder för industrin att utnyttja egna behandlingsresurser.

När det gäller Per Israelssons frågor om utsläppen från den tilltänkta centrala behandlingsanläggningen och om utformningen av regionala uppsamlingscentraler för miljöfarligt avfall vill jag erinra om att miljöskyddslagen gäller i fråga om sådana anläggningar. Detta innebär bl. a. att olägenheter från en anläggning skall så långt det är möjligt förebyggas eller avhjälpas. Jag kan inte i detta svar föregripa regeringens kommande ställningstaganden i det tillståndsärende som nu är aktuellt. Jag vill dock framhålla att vid den prövning som sker enligt miljöskyddslagen berörda kommuners intresse av ett gott miljöskydd självfallet skall beaktas.

Med anledning av Per Israelssons fråga om ekonomisk kompensation till kommunerna vill jag påminna om att kommunernas uppgift i sammanhanget är att svara för att det miljöfarliga avfallet samlas in. Detta sker formellt

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

genom en utvidgning av det kommunala renhållningsmonopolet. Kommunen har rätt att ta ut sina kostnader för hanteringen av miljöfarligt avfall av den som lämnar avfallet i likhet med vad som gäller för den kommunala hanteringen av annat avfall. Uppgiften att samla in det miljöfarliga avfallet torde därför inte komma att innebära någon ekonomisk belastning för kommunerna. Någon kompensation från statens sida till kommunerna är följaktligen inte aktuell.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Dansk TV visade häromkvällen ett skakande reportage från USA om bristande omhändertagande av miljöfarligt avfall. I vissa områden var skadorna så stora och hälsoriskerna inte bara misstänkta utan så påtagliga att staten tvingats köpa upp åtskilliga fastigheter för att de av gifterna berörda skulle kunna flytta därifrån.

Så illa är det inte i vårt land, eftersom vi har uppmärksammat farorna tidigare. Problemet växer emellertid också här, och min interpellation väcktes för att jag önskade få klarhet i vad som skall ske. Jag tackar därför jordbruksministern för svaret, som jag mot bakgrund av de förhållanden som nu råder här i Sverige finner vagt men inte utan intresse. I huvudsak hänvisar jordbruksministern till att frågan bereds av regeringen. Det har den gjorts från och till under lång tid. Vi är inne i en avfallscirkel som nästan börjar lukta.

Vid en interpellationsdebatt i riksdagen i november förra året sade jordbruksministern att det är mycket angeläget att beslut om behandlingen av det miljöfarliga avfallet kan fattas så snart som möjligt. Vi är alltså överens om att det brådskar med beslut. Frågan är om vi också är överens om att frågan har kört fast.

Propositionen, som bifölls av riksdagen i maj 1975, kan vad avser det miljöfarliga avfallet sammanfattas i följande punkter.

För att man skulle kunna skapa bättre betingelser för kontroll och omhändertagande av miljöfarligt avfall föreskrevs att sådant avfall skulle omfattas av det kommunala renhållningsmonopolet, i den mån det inte återvanns eller oskadliggjordes vid den anläggning där det uppkom. Regeringen räknade också med att renhållningsmonopolet för miljöfarligt avfall skulle vara infört i hela landet inom fem år, dvs. 1980 – vilket det också är.

Företagare ålades att årligen lämna uppgift om art, sammansättning, mängd och hantering beträffande miljöfarligt avfall som uppkommer i resp. verksamhet. Det visade sig sedan att det inte var möjligt att göra sådana rapporter årligen, men viss rapportering har skett.

Ett behandlingsföretag inrättas – enligt propositionen – som i princip får ensamrätt till behandling och långtidslagring av miljöfarligt avfall. Staten skall ha ett dominerande inflytande. SAKAB bör utgöra stommen i det nya bolaget. Behandlingsföretaget har skyldighet att ta emot allt miljöfarligt avfall som insamlas inom det kommunala monopolet.

Regeringen prövar om andra än behandlingsbolaget skall yrkesmässigt få

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

ta hand om miljöfarligt avfall. Och det är det avfallet som nu ökar i Sverige. Det finns utspritt på massor av industrier i väntan på att behandlas, oskadliggöras eller slutgiltigt förvaras.

SAKAB:s tre anläggningar, som t. v. skall ta hand om miljöfarligt avfall, finns i Lövsta utanför Stockholm, i Norrtorp utanför Kumla och i Göteborg.

Man kan räkna med att SAKAB – förutom avfallsoljan – tar emot ca 20 000 ton miljöfarligt avfall per år. Men hur mycket därutöver av landets farliga avfall som tas om hand resp. lagras av industrin själv, hamnar på tippar e. d. saknas det i dag kunskap om.

Åtskilligt avfall skickas, som jordbruksministern sade i sitt svar, utomlands. Enligt vissa uppgifter lär en del t. o. m. brännas på havet utom synhåll från den svenska kusten. Emellertid har svårigheterna accelererat i och med att det har blivit svårare att få skicka avfallet till Danmark (Kommunekemi), Tyskland, Frankrike eller England (Re-Chem), som är våra traditionella mottagarländer, och dessutom Lövstaanläggningens tillstånd går ut vid kommande årsskifte.

Under tiden lagras avfallet. Den centrala anläggningen finns inte.

Litet historia, herr talman. Redan i början av mars 1977 – dvs. mindre än två år efter riksdagens beslut – fann SAKAB att den bästa platsen för en central behandlingsanläggning skulle vara Norrtorp. I december samma år informerades den lokala befolkningen av SAKAB och Kumla kommun. Under januari månad nästa år kom Cementas försök i Stora Vika in i bilden. Efter koncessionsansökan med kompletteringar m. m. tillstyrkte länsstyrelsen i Örebro län och Kumla kommun SAKAB:s ansökan om koncession i Norrtorp. Detta skedde i slutet av maj 1978.

Under sommaren och hösten 1978 fortsatte ärendet att behandlas fram och tillbaka hos olika myndigheter. Bl. a. tillsattes en utredare, som skulle göra en ekonomisk jämförelse mellan de två alternativen, Norrtorp resp. Stora Vika. I början av februari 1979 undertecknades exploateringsavtal mellan Kumla kommun och SAKAB. Och i februari och mars besvärade sig naturvårdsverket över koncessionsnämndens beslut angående befintlig och utökad verksamhet m. m. vid SAKAB i Norrtorp. Nu var folkopinionen i full gång. Protestmöten hölls, uppvaktningar gjordes och det skrevs spaltmeter i pressen, främst givetvis i den lokala pressen. Under våren ändrade Kumla kommun delvis inställning, man började bli tveksam till anläggningen. Och debatten fortsatte. Den 22 maj tillsatte jordbruksdepartementet en utredare för att titta på en lämplig lokalisering av den centrala behandlingsanläggningen. Samtidigt lugnade debatten ner sig. Avfallsberget växte, och man väntade på utredarens förslag.

Utredarens förslag ändrade ingenting – Norrtorp var och förblev den bästa lokaliseringen. Remisstiden har gått ut och det kommunala vetot består.

Om SAKAB totalt kan ta emot en tiondel av de 500 000 ton som tillkommer per år, är situationen sådan i dag att väntetiderna blir allt längre för det avfall som industrin vill bli av med. Vilka garantier har vi för att avfallet under tiden lagras på ett tillfredsställande sätt? I pressen och andra

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

massmedia har givits exempel på industrier som till varje pris vill bli av med sitt avfall, som accepterat det kommunala monopolet och som räknat med att avfallet skulle tas om hand av SAKAB. I stället får man lagra tunna efter tunna utan att samhället kan göra någonting.

Därför har SAKAB skapat de här anläggningarna för temporär lagring. Men också detta blir allt svårare. När man hittat någon lämplig byggnad för förvaring, har händelseförloppet blivit det att man först presenterar förslaget för kommunen, som ställer sig positiv. Sedan börjar pressen, lokal- och rikspress, att skriva nyhetsnotiser. Lokala opinionsgrupper börjar agera, och debatten är i full gång. Kommunen ändrar inställning och SAKAB drar sig tillbaka.

När det gäller det senaste alternativet, och det hittills kanske bästa, Falkenberg, har man köpt en fastighet med lagerbyggnad och gjort en anmälan till länsstyrelsen i Hallands län. Remisstiden gick ut vid årsskiftet, men kommunen begärde förlängning. I övrigt är mönstret detsamma som vid tidigare förhandlingar.

Så har det kommunala renhållningsmonopolet trätt i kraft, vilket naturligtvis innebär att industrins ansträngningar för att lagra och ta hand om avfallet minskar.

Nu säger jordbruksministern: Frågan bereds i regeringen.

Jag har, herr talman, inte lyckats få klarhet i om regeringen har möjlighet att sätta sig över det kommunala vetot, och jag skulle vara tacksam om jordbruksministern här klargjorde om regeringen har möjlighet att besluta om lokalisering av en anläggning till en kommun som motsätter sig detta. Jag tror inte att regeringen har den möjligheten, men om så är fallet vore jag glad att få det bekräftat av jordbruksministern.

Inte heller kan regeringen under den här beredningen föreslå en annan plats för byggande av en central avfallsanläggning utan att den ifrågavarande kommunen måste ge sitt tillstånd. Hur skall regeringen klara sig ur den återvändsgränd? Det kan inte bara vara fråga om en sedvanlig lugn beredning inom departementet.

Herr talman! Orsaken till att jag ställde min andra fråga var dels detta problem, dels den skrivelse som kommit regeringen till handa från Sveriges Kemiska Industrikontor.

Jag har inte missförstått monopolet. Men låt mig här citera ur propositionen 1975:32:

”I likhet med det stora flertalet remissinstanser anser jag det nödvändigt att samhället nu tar över det organisatoriska ansvaret för det slutliga omhändertagandet av miljöfarligt avfall genom att inrätta det av behandlingsgruppen föreslagna behandlingsföretaget. Endast härigenom kan enligt min mening garantier skapas för att allt miljöfarligt avfall blir omhändertaget och att detta sker på ett från hälso- och miljösynpunkt tillfredsställande sätt. Jag föreslår sålunda att regeringen bemyndigas meddela de föreskrifter som behövs för att tillförsäkra behandlingsföretaget en principiell ensamrätt att behandla och långtidsförvara miljöfarligt avfall.”

Av propositionen framgår också att det endast är mot den som avser att

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

upprätta egen behandlingsrörelse som monopolet riktar sig. Och nu läser jag, apropå mitt "missförstånd", i jordbruksministrerns svar:

"SAKAB:s uppgift är att slutligt omhänderta sådant miljöfarligt avfall som industrin själv inte kan ta hand om." Detta står inte i propositionen. – Återigen till svaret: "SAKAB:s behandlingsmonopol gäller bara detta avfall och kan således inte anses utgöra något hinder för industrin att utnyttja egna behandlingsresurser."

Jag väntar, som jordbruksministern förstår, på ett förtydligande av den konfrontation jag här märker mellan jordbruksministrerns svar och riksdagens uttalande med anledning av proposition 1975:32.

För det första vill jag ställa frågan: Vidhåller jordbruksministern att för *långvarig lagring* av miljöfarligt avfall gäller SAKAB:s monopol odelat? Jag anser själv, inte minst mot bakgrund av vad som hänt i Teckomatorp, att så bör vara fallet.

För det andra: Hur tolkar jordbruksministern orden "principiell ensamrätt"?

Och för det tredje: Behöver vi över huvud taget under 1980-talet en anläggning sådan som den som är planerad? Jag syftar då på den skrivelse från Kemikontoret som kommit regeringen till handa och som nu remissbehandlats. Här klargörs från industrins sida:

att en central monopolbaserad behandlingsanläggning "modell Norrtorp" inte är erforderlig,

att det miljöfarliga avfallet kan tas om hand och behandlas till en betydligt lägre kapitalinsats än den som förutses för Norrtorpsanläggningen,

att industrins möjligheter att medverka aktivt i omhändertagandet av olika slag av miljöfarligt avfall hittills tagits till vara i otillräcklig omfattning,

att samarbetet företag och kommuner emellan behöver underlättas,

att den centrala verksamheten inom området miljöfarligt avfall bör organiseras om från grunden och

att förordningen om miljöfarligt avfall i konsekvens med detta bör omarbetas.

Inte minst spelar de ekonomiska faktorerna en stor roll. Förräntningen av de ca 150 milj. kr. som skall investeras i en central mottagningsanläggning kommer att kräva mycket höga mottagningsavgifter. Redan nu tar SAKAB enligt uppgift ut 2 750 kr. per ton trögflytande, halvfasta och fasta produkter, medan det inom EG-området är normalt med 1 500–1 600 kr. per ton.

Erinras bör också om att när riksdagen 1975 antog förordningen om miljöfarligt avfall förväntade industrin sig att man skulle ta till vara de kunskaper som fanns inom industrin och att anläggningen skulle komma till stånd utan dröjsmål liksom att kostnaden skulle bli rimlig. Dessa förväntningar har inte infriats.

Jag vill alltså fråga: Innebär jordbruksministrerns svar att industrin har rätt att bygga egna behandlingsanläggningar utanför den befintliga industrin eller i anslutning till den, vilka då kan samverka och ta hand om avfallet från flera olika, kanske likartade industrier?

Det är egentligen en rätt begränsad mängd miljöfarligt avfall som behöver

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

tas om hand för renodlad, extern destruktion, om man positivt utnyttjar så mycket som möjligt av avfallet. Därför sägs att en centralanläggning av den dimension som hittills är planerad är onödig. En detaljerad genomgång av resultaten av 1978 års riktade avfallsdeklaration från olika industrier och företag ger stöd åt denna bedömning. Skillnaden gentemot de tidigare gjorda bedömningarna förklaras bl. a. av

att de avfallsinventeringar som genomfördes under 1970-talets tidigare hälft och som låg till grund för förordningen om miljöfarligt avfall gav en klart överdriven bild av de mängdmässiga förhållandena – något som jag tror att alla numera är överens om,

att åtskilliga företag inte kunde invänta tillkomsten av en central behandlingsanläggning utan var tvungna att ta fram en egen metodik för att ta hand om sitt miljöfarliga avfall, som kanske i flera fall inte kunde lagras,

att detta skett dels genom att egen behandlingsutrustning installerats, dels genom att processtekniken utvecklats i riktning mot ett effektivare utnyttjande av råvaror och hjälpkemikalier resp. en effektivare utvinning av mellan- och slutprodukter med alstring av mindre mängder avfall som ett av resultaten och

att det med tiden – det är inte minst viktigt – blivit alltmer fördelaktigt att i nyttiggörande syfte bearbeta vad som tidigare ansågs som värdelöst avfall. Främst gäller det förbrukade lösningsmedel- och petroleumprodukter.

Dessutom finns trots allt effektiva anordningar utomlands.

Nu sker det intressanta att institutet för vatten- och luftvårdsforskning, som enligt 1975 års proposition har ansvaret för forsknings- och utvecklingsarbete för att finna nya behandlingsmetoder, i stort sett instämmer i Kemikontorets åsikter.

IVL framhåller att risken med miljöfarliga avfall är snarare transporten än förbränningen. Man kan då fråga sig, säger man, om inte transporterorna borde begränsas genom att behandlingen skedde regionalt. Jag vore tacksam om jordbruksministern också ville göra en värdering som tar hänsyn till riskerna med transporter kontra fördelen med en central behandlingsanläggning. En regional behandlingsanläggning skulle medföra att de mindre kvantiteterna av svårdestruerat miljöfarligt avfall skulle kunna transporteras under en starkare kontroll.

IVL säger också att det inte skulle vara ekonomiskt försvarbart att bygga upp en rad av regionala behandlingsanläggningar. Runt om i Sverige finns ett stort antal kommunala och industriella förbränningsanläggningar, som redan i dag förbränner avfall av samma typ som det är frågan om eller som skulle kunna göra det efter mycket måttliga förändringar. Genom ett ökat utnyttjande av dessa anläggningar skulle transporterorna av miljöfarligt avfall drastiskt kunna minskas. Här vill jag gärna fråga jordbruksministern om den utredning som nu ser över transporterorna av miljöfarligt avfall tar hänsyn till möjligheterna att minska transportlängderna genom att man har regionala behandlingsanläggningar. Ett ökat utnyttjande av dessa regionala kommunala och industriella förbränningsugnar fordrar naturligtvis ett samordnings-

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

arbete, så att avfallsproducenterna kan finna den bästa möjliga behandlingsanläggningen för sitt avfall. Det här samordningsarbetet underlättas i hög grad genom införandet av det kommunala avfallsmonopolet och av den viktiga roll länsstyrelsernas naturvårdsenheter har i detta arbete.

Det svårdestruerade avfallet måste däremot behandlas i en mycket kvalificerad behandlingsanläggning – det tror jag vi är överens om. På grund av att kvantiteterna blir små kan man ställa stränga krav. Jag vill här erinra om vad Per Israelsson har frågat om i sin interpellation. Utformningen av den anläggning som vi ändå behöver – låt vara att den kan bli av mindre format – måste naturligtvis utredas med dessa förutsättningar.

Sammanfattningsvis kan man väl säga att kommunala och industriella anläggningar används i ökad omfattning för destruktion av avfall. Dessutom har vi avfallsbörsen som kan utökas till att förmedla avfall till olika regionala eller centrala behandlingsanläggningar. Bör man vidare inte i stället utreda möjligheterna av en central, mycket kvalificerad behandlingsanläggning för fast avfall. Självfallet måste också behandlingen av avfall kopplas intimare till forskning rörande avfallens miljörisker och utvecklingen av nya behandlingsmetoder. Kvalificerade behandlingsmöjligheter för flytande avfall finns faktiskt redan i landet, varför behandlingen av det avfallet skulle kunna starta omedelbart.

Avslutningsvis vill jag säga följande:

Har inte utvecklingen, de stigande oljepriserna, den ökade internationella konkurrensen, förbättrade processtekniker och ett ökat miljömedvetande hos medborgarna gjort att vi vuxit ifrån proposition 32 från år 1975? Att i dag, 1980, börja planera och bygga en anläggning för behandling av miljöfarligt avfall på förslag från 1975 måste vara detsamma som om en industri i dag skulle investera i maskiner som var fem år gamla. SAKAB:s uppgift är att slutligt omhänderta sådant avfall som industrin själv inte kan ta hand om.

Herr talman! Jag hoppas att jordbruksministern här skall kunna svara på de frågor jag ytterligare ställt. Jag bedömer denna sak som utomordentligt viktig.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation – ett svar som av naturliga skäl inte kunnat bli fullständigt, eftersom vissa frågor är under övervägande inom regeringen.

Vad gäller svaret på min första fråga, om storleken av utsläppen från en tilltänkt behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall, så hänvisar jordbruksministern endast till miljöskyddslagen. Denna lag är så pass allmänt formulerad att det knappast är till fyllest att hänvisa till den för att ge svar på den fråga som jag ställt. Frågan gällde om man var beredd att i detta speciella fall, då alla kommuner så att säga slår ifrån sig när det gäller att ta emot den här anläggningen, tillämpa miljöskyddslagen extra hårt. Den formulering som används i lagen och som också finns i svaret ger såvitt jag kan se utrymme för en sådan tillämpning.

I diskussionen kring behandlingsanläggningen och i den utredning om

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

alternativ lokalisering som gjorts har kustlokalisering figurerat. Det resonemanget bygger på ett tänkande som jag brukar kalla för utspädningsfilosofi, och jag anser resonemanget vara ohållbart, om man vill se på frågan långsiktigt. Min uppfattning är att man skall kunna ställa sådana krav och ta fram sådan teknik att viss anläggning inte skall begränsas i sin lokalisering av de miljöstörningar den befaras kunna ge upphov till. Jag har drivit denna linje i olika sammanhang då det gällt att förespråka industrilokalisering också till det svenska inlandet, där jag ju själv bor. Det skall rätt starka skäl till för att jag skall ändra mig på den punkten i vad gäller vissa särskilda fall.

Är då SAKAB:s behandlingsanläggning ett sådant fall? Jag vill helst inte tro det. Men kan inte SAKAB på ett övertygande sätt visa att utsläppen, och därmed miljöstörningarna, blir så små att anläggningen kan placeras i vilken kommun som helst i landet, ja, då kommer resonemanget om kustlägen och vindförhållanden in i bilden, och resonemanget har hamnat inom "utspädningsfilosofin". Dit hör också frågan om höga skorstenar och liknande, som kan ge upphov till miljöstörningar.

All diskussion hittills har rört sig om en enda anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Jag vill i den här debatten också ställa frågan om man hela tiden varit övertygad om att den bästa lösningen var en enda anläggning. Man kan ju tänka sig flera och därmed mindre anläggningar som var för sig är specialiserade på vissa typer av kemiskt riskavfall. Genom en sådan specialisering skulle sannolikt möjligheterna till återvinning av kemikalier bli större än om man sammanför allt till en anläggning. Å andra sidan kan ekonomiska skäl och kompetensskäl tala för samling till en enda och större anläggning. Ingvar Widén sade ju f. ö. vid den presskonferens som hölls på jordbruksdepartementet, då hans utredning var färdig, att man bara hade haft att överväga en enda lokalisering och alltså inte flera.

Jag är själv verksam inom organisk-kemisk industri, när jag inte är här i riksdagen, och har mångårig erfarenhet av hantering av kemikalier och även kemiskt avfall. En fråga som jag, med grund i denna min erfarenhet, tagit upp i motiveringen i min interpellation är märkning av kemiskt avfall. All erfarenhet pekar mot att just märkning av kemikalier är mycket viktig. Blir märkningen av ett avfall, som kanske uppkommit tillfälligt, inte bra utförd redan från början riskerar man att avfallet blir liggande, märkningen utplånas eller blir otydlig. Till slut, sedan det gått en tid, vet ingen vad de aktuella avfallskärnen egentligen innehåller. Därför är det synnerligen viktigt att det nya märkningssystemet för kemiska produkter, som det ju skall bedrivs en informationskampanj om under budgetåret 1980/81, också får genomslag då det gäller märkning av kemiskt riskavfall. Även om den här märkningen får ett bra genomslag kommer det ändå att inträffa av och till att avfall levereras med dålig eller obefintlig märkning. Därför måste en behandlingsanläggning ha tillgång till dels kompetent analyspersonal, dels de laboratorieresurser som behövs för att säkert kunna fastställa vad ett visst avfall innehåller.

Till vilken kommun i landet SAKAB:s avfallsbehandlingsanläggning kommer att förläggas kan jordbruksministern självfallet inte avslöja redan i

Onsdagen den
19 mars 1980

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

dag, men var den än slutligen kommer att hamna måste man kunna kräva dels att utsläppen till den omgivande miljön blir så små att anläggningen kan lokaliseras också till inlandet, dels – och det har man kanske hört minst om i debatten – att arbetsmiljön för de människor som skall arbeta med det miljöfarliga avfallet blir helt godtagbar. Det måste gälla ända från den industri där avfallet uppkommer, under vidare hantering och transport till behandlingsanläggningen och inte minst i själva behandlingsanläggningen.

Jag är av den uppfattningen att de beslut som riksdagen fattade 1975 beträffande miljöfarligt avfall var riktiga, att Sverige behöver en behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall i samhällslig regi och att vi behöver den snart. Men denna anläggning får inte redan från början komma i vanrykte. Därför måste vi ställa hårda krav på den och använda den bästa tillgängliga teknik och bygga anläggningen så flexibel att nyare teknik efter hand kan tillföras utan för stora ingrepp eller kostnader.

Herr talman! Det har ställts många frågor här, och tyvärr måste jag skarva på med ytterligare några. I något fall sammanfaller mina frågor med Ingrid Sundbergs.

1. Har man vid de övervägningar som gjorts och som nu görs inom jordbruksdepartementet entydigt stannat för endast en större anläggning, eller har man allvarligt övervägt flera mindre och i så fall specialiserade anläggningar?

2. Har man i någon avgörande grad vägt in också återvinningsfrågorna då det gäller att planera en anläggning för miljöfarligt avfall? Som Ingrid Sundberg nämnde blir ju återvinning allt viktigare när oljan blir dyrare. Jag ser också en möjlighet att minska avfallsmängden genom att t. ex. industrier som handskas med lösningsmedel själva tar ut de delar som går att återvinna, innan avfallet levereras. Därigenom minskar ju avfallsmängden.

3. Är man då det gäller en behandlingsanläggning för miljöfarligt kemiskt avfall beredd att tillämpa miljöskyddslagen så hårt och använda en sådan teknik att inlandslokalisering blir klart möjlig? Däri ligger väl också möjligheten att komma runt det kommunala vetot och finna någon kommun som verkligen är beredd att acceptera lokalisering av en sådan anläggning.

4. På min fråga nr 2 i interpellationen kan jag inte se att jag fått ett fullständigt svar. Jordbruksministern hänvisar visserligen till miljöskyddslagen, men skall SAKAB ha sina sex mottagningsstationer kvar i framtiden? Är man i så fall beredd att sköta dem på ett sådant sätt att kritik i fortsättningen inte behöver befaras?

Slutligen: På min sista fråga i interpellationen om kommunernas kostnader för det miljöfarliga avfallet svarar jordbruksministern att kommunerna skall täcka sina kostnader genom avgifter från dem som frambringar avfallet. Ingrid Sundberg har ju nyss varit inne på att dessa avgifter kan bli höga. Då ökar risken för att avfallet inte levereras utan hamnar ute i naturen. Vi har i mitt län exempel på att man har lagt farliga kemikalier i grusgropar. Dess bättre har detta upptäckts i god tid. Det finns också i mitt län exempel på att man har bränt kablar i grusgropar, vilket förorsakat störningar i miljön.

Sådant skulle alltså kunna bli följderna om det blev höga kostnader. Jag tror att om vi skall ta ut de verkliga kostnaderna, så måste det ske en mycket noggrann kontroll, så att sådana här händelser inte upprepas.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Ingrid Sundbergs omsorg om miljön och klagan över att inget har hänt, som första delen av hennes anförande ägnades åt, tycker jag inte går ihop med hennes slutledning, där hon hävdar att industrin har möjligheter att ta hand om allt avfall – och göra det till lägre kostnader.

Att det här ärendet har tagit lång tid håller jag med om. Jag erinrar om att vi 1977 hade en liknande debatt i denna kammare. Ingrid Sundberg var då stark förespråkare för att man skulle behandla det här avfallet i cementugnar. Jag tog fasta på vad fru Sundberg anförde i debatten. Vi hade en lång utredning, som också tog tid, om möjligheten att använda den nedläggningshotade cementfabriken i Stora Vika. Tyvärr ställde inte industrin upp på en diskussion där det var möjligt att komma överens om ekonomin i detta projekt. Därav kan man dra slutsatsen att vad som sägs här om industrins möjligheter och vilja inte alltid överensstämmer med de praktiska erfarenheter man får när man går in i en slutdiskussion.

Rent allmänt vill jag säga att denna fråga är besvärlig, eftersom kommuner inte av egen vilja ställer upp och tar emot den här anläggningen. Alla säger sig här i landet vilja värna om miljön och skapa en bättre miljö. Men när det gäller regionala depåanläggningar och centrala avfallsbehandlingsanläggningar, då säger man nej. Då är inte miljömedvetandet lika stort. Och så kan vi naturligtvis inte ha det.

Med detta vill jag säga att regeringen kommer att fatta ett beslut i den här frågan inom de närmaste månaderna. Jag menar också att vi måste ha en central avfallsbehandlingsanläggning för hela landet. Därmed har jag avvisat fru Sundbergs tankar att det skulle vara lämpligt och möjligt att industrin tar emot allt avfall.

När det gäller de konkreta frågorna vill jag säga att praktiskt taget alla industrier och behandlingsföretag som har sökt tillstånd av regeringen att ta hand om en del avfall har fått det. Kommunerna har rätt att vid sidan av SAKAB långtidslagra miljöfarligt avfall. Industrieföretagens rätt att lagra avfall prövas enligt miljöskyddslagen. Ett industrieföretag får givetvis behandla eget avfall. Men företaget får också lämna ifrån sig avfallet till ett annat företag – under förutsättning att detta är möjligt och man har fått tillstånd.

Om egna behandlingsanläggningar skall få användas är en fråga som måste prövas från fall till fall, naturligtvis bl. a. med hänsyn till samhällsekonomiska bedömningar. Det får inte bli så att vi bygger en central avfallsbehandlingsanläggning och att man till den bara fraktar det avfall som är mycket kostsamt att behandla. Det får alltså inte vara så att man bara plockar russinen ur kakan och överlämnar enbart det svåra avfallet till denna anläggning. I de ekonomiska kalkylerna för anläggningen måste man ju kunna räkna med att detta avfall, som innehåller en mängd värmekalorier,

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

också skall kunna driva anläggningen som sådan.

Problemet i dag är att finna den absolut lämpligaste platsen för denna anläggning utifrån de diskussioner som har förekommit. En utredning, som har varit sysselsatt med detta problem, har pekat ut Norrtorp som den lämpligaste platsen, medan den miljövärdande myndigheten i detta land, naturvårdsverket, fortfarande anser Gävle vara ett bättre alternativ. Nu är remissomgången slut, och regeringen kommer att ta ställning. Vi kan inte leva med den situationen att vi inte tar hand om det avfall som produceras.

Transporterna av detta avfall har nämnts som ett argument för att det skall finnas flera anläggningar. Men det är ju i princip ofarligare att transportera avfall till en central behandlingsanläggning än att transportera den ursprungliga produkten till industrin, ur vilken alltså detta avfall uppstår. Den produkt som man forslar till industrin är mycket mer koncentrerad än det avfall man transporterar därifrån. Ur den synpunkten är transporterna av avfallet inte lika miljöfarliga som transporterna av de rena produkterna.

Låt mig säga till Per Israelsson att jag är beredd att ge de garantier som är möjliga att ge. Det är möjligt att regeringen, när den tar slutlig ställning i detta ärende, kommer att utfärda ytterligare restriktioner. Det går kanske att finna en teknik som skapar bättre garantier för väldigt små utsläpp.

Alla möjligheter till återvinning skall naturligtvis tas till vara. Men det avfall som blir kvar måste ju tas om hand i en anläggning eller deponeras på ett sätt som medför så små miljörisker som möjligt. Bl. a. det talar för en enda central anläggning och en så liten förbränning som möjligt ute hos industrierna, såvida de inte kan visa samma fina förbränningsresultat och garantera samma säkra deponering som en centralanläggning kan göra.

Min uppfattning är således, herr talman, att vi skall ha en central anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Regeringen kommer inom de närmaste månaderna att fatta ett beslut om det.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jordbruksministern försöker få det att framstå som om vi inte delade intresset för ett riktigt omhändertagande av det miljöfarliga avfallet här i landet. Låt mig börja med att säga att vi har ett gemensamt intresse av det.

Jag vill också rätta jordbruksministern i ett annat avseende: jag har icke någon enda gång talat om att allt avfall skulle kunna tas emot av industrier, kommuner och andra. Det kommer alltid att finnas en rest av avfall som fordrar behandling i en avancerad och centralt belägen avfallsbehandlingsanläggning.

Först några ord om den interpellationsdebatt som vi hade om Stora Vika. Jordbruksministern sade nyss att industrin inte ville samarbeta och att förslaget i fråga – som jag tror i sig var bra – föll på att man inte kunde enas om de ekonomiska förutsättningarna. Jag har hört – och jag vill gärna veta om jordbruksministern kan bekräfta det – att en förbränning av miljöfarligt avfall i samband med cementtillverkningen skulle få konsekvenser för

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

cementen, vilka skulle leda till konkreta svårigheter att avsätta denna cement. Om jag minns rätt rör det sig i det sammanhanget om kolavfall, men jag är inte alldeles säker på det. I alla händelser var det fråga om klart produktförsämrande effekter av att bränna miljöfarligt avfall i dessa ugnar, och jag vore tacksam om jordbruksministern kunde bekräfta den uppgiften.

När det gäller spørsmålet om att plocka russen ur kakan vill jag ställa frågan: Är det inte i varje sammanhang där vi har problem i vårt land så att det i första hand är samhället som måste träda in i de svåraste fallen? – de må avse miljöfarligt avfall, sjukdomar, trafiksvårigheter osv. Den enskilde, industrin, kommuner osv. kan klara ganska mycket i vårt land, men när det gäller de allra svåraste fallen kan man inte göra det. Det kan väl ändå aldrig vara riktigt att samhället skall ta ansvar för allt miljöfarligt avfall bara därför att industrin inte skall få plocka russen ur kakan.

Se t. ex. på oljeresterna, återanvändningsbara lösningsmedelsrester osv.! Vi har också ett intresse av att företagens ekonomi blir tillfredsställande, och just med hänsyn till de stigande råvarupriserna ligger det i industrins intresse att tillvarata dessa produkter. Jag tycker att jordbruksministern motsade sig själv litet grand när han framhöll dels vikten av att industrin inte får plocka russen ur kakan, dels angelägenheten av att dessa produkter återvinns. Det är ju inte i första hand fråga om att de skall återvinnas i en central behandlingsanläggning och sedan forslas tillbaka eller säljas till industrierna i fråga.

Vi är därmed inne på det intressanta i detta sammanhang, nämligen det som jordbruksministern karakteriserar som min missuppfattning av mono- polet. Som jag uppfattade jordbruksministern sade han för en stund sedan att ingenting hindrar industrin från att skapa behandlingsanläggningar. I propositionen återfinns dock följande formulering: "Eftersom behandlings- mono- polet endast bör upprätthållas mot den som avser att etablera särskild rörelse för behandling av miljöfarligt avfall ---."

Jag vill mot denna bakgrund till jordbruksministern ställa frågan om industrin i dag har möjlighet att etablera särskild rörelse för att ta hand om miljöfarligt avfall eller om den inte har det. Jordbruksministerns besked, som jag tyder det, är att industrin har denna möjlighet. Om inte, bygger frågan i min interpellation på ett missförstånd.

Per Israelsson säger beträffande frågan om platsen för den centrala avfallsanläggningen – och också jag är medveten om att denna kommer att behövas – liksom beträffande dennas storlek, dvs. det som vi nu diskuterar, att regeringen självfallet inte nu kan ge några bestämda uppgifter, och det tycker jag är riktigt. Jag ställde dock i det sammanhanget en fråga, nämligen i vad mån regeringen kan tänka sig att gå emot en kommuns önskemål. En kommun kan dels motsätta sig ett beslut, dels lägga in ett veto mot ett beslut på detta område. Jag vill alltså att jordbruksministern svarar på om han anser att man i en sådan fråga kan gå emot en kommuns beslut. Jag vill också säga att jag tror att det är nödvändigt att göra detta – avsikten med min fråga är inte att på något sätt kritisera jordbruksministern om svaret blir ja.

Jag ställde också en fråga om erfarenheterna av de deklARATIONER av miljöfarligt avfall vilka företagen har gjort, nämligen om jordbruksministern gör samma bedömning som institutet för vatten- och luftvårdsforskning har gjort – att det rör sig om mindre mängder, att industrin har ökat den egna återvinningen och att det kan finnas anledning att se över dimensioneringen och konstruktionen av den centrala avfallsanläggningen – vi är ju överens om att den kommer att behövas.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag noterar vad jordbruksministern säger i det kompletterande svaret, nämligen att regeringen är beredd att ge de garantier som är möjliga att ge. Den viktigaste punkten i min interpellation gäller ju vilka utsläpp man är beredd att tillåta, och detta är såvitt jag kan se avgörande för lokaliseringen till inlandet. Det är också avgörande för om den kommun dit anläggningen förr eller senare ändå måste lokaliseras skall kunna motivera för sina invånare att kommunen tar emot anläggningen.

I enmansutredarens regogörelse sägs att det har kommit fram vissa tekniska synpunkter, att jämföras med hur det var tidigare. Man hade bl. a. tänkt sig indunstning och liknande åtgärder, som skulle leda till att utsläppen blev mindre. Lokalisering till Norrtorp har den svårigheten att där finns inte tillgång till någon stor recipient, om man gör utsläppet i vatten. Utredningsmannen stannade i alla fall för att Norrtorp var bästa alternativet.

Jag noterar alltså att vi skall göra vad som är möjligt att göra och vad som rimligen kan krävas. Detta måste gälla normaldriften, men jag anser att det är nödvändigt att också ge en garanti mot tillfälliga utsläpp. Jag tror att det är tekniskt möjligt att skapa garantier mot att det sker tillfälliga utsläpp av miljöfarliga ämnen.

Det bör vara möjligt med en konstruktion liknande den som föreslagits för kärnkraftverken, alltså någon typ av filterkammare. Där kan man fånga upp ett utsläpp under en begränsad tid och inte släppa ut det direkt i luften. Under tiden ställer man av anläggningen och tar itu med orsaken till störningen. När man så har fångat in utsläppet får man försöka att ta hand om det efteråt.

På så sätt skulle anläggningen givetvis bli dyrare, men man skulle i alla fall undgå stora tillfälliga utsläpp. Sådana kan inträffa, även om de utsläpp som sker vid normaldrift är mycket små.

Beträffande återvinning säger jordbruksministern att avfallet skall tillvaratas så långt det är möjligt, och det tycker jag är väldigt viktigt. Intill en anläggning i Norrtorp – om den placeras där, vilket ju inte är säkert – finns en industri som har behov av exempelvis spillolja. Det är en ammoniakfabrik, och den byggdes ursprungligen för att tillvarata restgaser från den skifferoljetillverkning som bedrevs tidigare. Skifferoljeanläggningen är borta, men ammoniakfabriken finns kvar, och den skulle i fortsättningen kunna få råvara från avfallshanteringsanläggningen. Såvitt jag förstår riskerar ammoniakstillverkningen annars att läggas ner.

Vad gäller frågan om en eller flera anläggningar är jordbruksministern

ganska bestämt för att det skall vara en enda. Också utredningsmannen Widén sade att i hans direktiv ingick att det skulle vara en enda anläggning. Widén sade också mycket bestämt att i hans uppdrag ingick inte alls att ta ställning till om vi behöver anläggningen eller ej – den frågan har nämligen rests också i den här debatten. Jag är som sagt av den meningen att vi behöver anläggningen.

Sedan vill jag säga att jag kan förstå de äldre som bor i området – om det nu skulle bli Norrtorp. Jag kanske förstår dem väldigt bra t. o. m. Jag var inkallad under kriget och tillhörde ett bevakningskompani som hade till uppgift att bevaka skifferoljeanläggningen som jag nyss talade om. Jag gick runt anläggningen på nätterna med en schäferhund och ett mausergevär, och jag vill påstå att våra dagars miljödebattörer har ingen aning om hur det såg ut där på den tiden. Det påminde närmast om det nu aktuella vulkanutbrottet på Island. Där låg glödmassor av skifferaska som syntes på natten, en blå dimma låg över hela området. barrskogen dog, osv. Denna skifferoljeanläggning är nedlagd, och miljöstörningarna har i stort sett försvunnit. Den stora Kvarntorpshögen ryker dock fortfarande och håller oss påminna om att här har begåtts något av en våldtäkt mot ett vackert landskap och ett bra jordbruksområde. Jag förstår de äldre människor som är rädda för att en ny sådan våldtäkt skall begås mot detta område i Närke. Därför anser jag att, om anläggningen ändå skall lokaliseras dit – vilket dock mycket talar för – vi skall vara mycket noga med att allt görs, som jordbruksministern säger, för att vi inte skall få en upprepning av dessa miljöstörningar.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Låt mig säga till Ingrid Sundberg att det är bra att vi, enligt henne, har en gemensam målsättning i dessa frågor: att vi skall ta vara på det miljöfarliga avfallet och oskadliggöra det. Jag upplever dock fortfarande att det finns en skillnad i vår syn på hur vi skall oskadliggöra det.

På hennes konkreta fråga om cementförbränning i cementugnar vill jag svara att det tydligen var så att Cementa ansåg att riskerna var stora för att cementen inte skulle gå att avsätta, eftersom företaget ville att staten skulle ta det ekonomiska ansvaret för hela produktionen. Därmed är det bara att konstatera att fru Sundbergs förslag som jag accepterade 1976/77 inte var så bra som jag trodde. Av det kan man möjligtvis också dra slutsatsen att det inte är säkert att alla industrier i detta land är lämpliga att förbränna sitt eget avfall.

När det gäller det kommunala vetot vill jag påpeka att i det ärende vi nu har att pröva i regeringen – Norrtorpsärendet i Kumla kommun – så görs prövningen enligt miljöskyddslagen och inte enligt byggnadslagen, och där finns inget kommunalt veto.

Beträffande de andra frågorna som fru Sundberg ställde kan jag säga att varje industri naturligtvis har möjlighet att bygga en egen anläggning – det har exempelvis Pharmacia gjort – om de bygger på ett sådant sätt att avfallet oskadliggörs. Det är naturligtvis också möjligt för industrin att söka tillstånd för en gemensam anläggning. Men det kommer då att prövas av regeringen

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

Onsdagen den
19 mars 1980

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

mot bakgrund av de riksdagsbeslut som finns, och där gäller 1975 års beslut. Jag hävdar fortfarande att om man skall få en så riktig avfallshantering som möjligt, som innebär ett så stort skydd som möjligt för dem som skall arbeta i anläggningen och för de kringboende i kommunen, då skall man bygga en så tekniskt avancerad anläggning som över huvud taget är möjlig, och man skall omgärda den med så starka restriktioner att man i varje fall i fred för sitt eget samvete kan säga till de människor som bor där att vi har gjort så gott vi har kunnat för att anläggningen skall vara så bra som möjligt. Då skall man naturligtvis inte sprida dessa anläggningar runt om i landet, därför att en sådan teknik innebär en stor och dyrbar investering.

Jag vill påpeka för Per Israelsson att när jag säger att det är min uppfattning att vi skall ge så goda garantier som möjligt för kommunen och för de närboende, så gör jag det just från de här utgångspunkterna. Jag är inte villig att stå i denna talarstol och svära på att över huvud taget inga utsläpp skall ske. Jag tar inte sådana ord i min mun, särskilt inte med tanke på de debatter vi har haft under de senaste månaderna inför folkomröstningen. I ett tidsskede hävdade man ju exempelvis att kärnkraftverkens placering och miljöriskerna var helt ointressanta därför att ingenting kunde hända. Jag tror det vore bra om vi alla drog lärdom av den debatten. När vi nu behandlar frågan om andra miljöfarliga avfall är det alltså vår skyldighet att göra det på ett sådant sätt att vi kan gå ut till människorna och säga, att denna teknik och dessa restriktioner är det bästa skydd vi kan ge i denna situation. Och då tror jag att man skall satsa på en enda anläggning i landet.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall börja bakifrån: Jag tror liksom jordbruksministern att det för det mycket avancerade och svårdestruerade avfallet måste finnas en central anläggning. Men den fråga jag har ställt till jordbruksministern är denna: Anser jordbruksministern att förutsättningarna för byggandet och utformandet av en central anläggning såsom de planerades 1975 har förändrats 1980? Jordbruksministern gav själv ett exempel på en sådan förändring, dvs. att Pharmacia och andra industrier har byggt egna anläggningar såväl för destruktion som för återvinning, vilket senare har ställt sig mera lönsamt.

För att tala riktigt tydligt skall jag formulera mig så här: Om förutsättningarna har ändrats, kommer det att påverka storleken på och utformningen av den centrala avfallsanläggningen? Det kan i och för sig innebära att man måste göra vissa ändringar i de ursprungliga planerna, kanske bl. a. minska anläggningen i storlek. Skulle jordbruksministern i det sammanhanget vilja redovisa – vilket jag också frågat förut – om de deklARATIONER som har gjorts av företagen har visat på en förändring av mängden sådant miljöfarligt avfall som industrierna inte själva kan ta om hand?

Jag vill här också passa på att erinra om att när denna fråga behandlades i riksdagen 1975 fanns det i jordbruksutskottets betänkande en reservation av Eric Krönmark och Karl Leuchovius, som bl. a. stödde vad som hade framförts från vissa remissinstanser, nämligen att monopolsituationen i fråga

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

om behandling av kemiskt avfall skulle göra det svårare att utveckla marknadsanpassade lösningar. Här har tekniken gått framåt, och här har alltså vissa företag börjat att i högre grad själva ta hand om sitt avfall.

Jag läste nyss i propositionen att monopolsituationen skall föreligga när det gäller nystartande av särskilda anläggningar för behandling av miljöfarligt avfall. Men jordbruksministern säger att industrin får väl komma in med ansökningar så får de prövas mot bakgrund av proposition 1975:32. Men vad jag begärde var alltså ett förtydligande av proposition 32, som kunde tjäna som vägledning i de fall industrin vill bygga någon eller några anläggningar för att ta hand om icke allt men en avsevärd del av sitt avfall. Detta är alltså en viktig fråga. Kemikontoret har som representant för Sveriges industri framfört detta. Det är understött av Institutet för vatten- och luftvårdsforskning. Och det är en fråga om tydning av en skrivning i en proposition. Jag tycker, herr talman, att jordbruksministern har undgått att göra det förtydligande som – inte minst mot bakgrund av jordbruksministerns senaste inlägg – industrin hade rätt att förvänta sig.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Som jag nämnde i mitt första anförande har jag i väldigt många år arbetat inom kemisk industri. Jag har sett olyckshändelser inträffa, jag har sett rätt många arbetskamrater dödas och sett många arbetskamrater bli svårt brända och invalidiserade. Efter de utredningar som gjorts efter olyckorna har jag kommit fram till att vi i sådana här sammanhang alltid måste räkna med en osäkerhetsfaktor – det kan hända saker som man från början inte har tänkt på, saker som man efteråt inte nöjaktigt kan förklara. Sådana erfarenheter har vi faktiskt gjort. Därför är det mycket viktigt att man, när man planerar och bygger en sådan här anläggning, tar hänsyn till att det oväntade också kan inträffa. Jag upprepar därför att eventuellt inträffande tillfälliga utsläpp bör kunna kontrolleras på något sätt.

Sedan vill jag beröra bara ytterligare en fråga bland alla andra. I en skrivelse från SAKAB, som kom ungefär samtidigt som enmansutredningen var färdig, beklagar SAKAB att företaget inte fick sätta i gång och bygga anläggningen när det var tänkt att så skulle ske. SAKAB skriver, att om man bara får klarsignal, dröjer det kanske ett par år innan anläggningen blir färdig. Men om nu statsmakterna skulle komma fram till att en annan lokalisering än Norrtoorp är bättre från miljösynpunkt och andra synpunkter, säger man att det kommer att dröja fyra år i stället för två. Då får man nämligen bygga om på en ny plats. Med anledning av att det skulle dröja fyra år i stället för två vill jag fråga: Har jordbruksministern – utan att avslöja någonting om lokaliseringen – några synpunkter på om två eller fyra år kan vara styrande då man fattar beslut, varför Norrtoorp skulle ha företräde från tidssynpunkt?

Slutligen skulle jag vilja säga – jag tror inte att jag behöver göra något mer inlägg – att om vi skall kunna tillgodose kraven på säkerhet och trygghet för de vid anläggningen anställda samt minimera miljöstörningarna och skapa möjligheter att lokalisera anläggningen till vilken kommun som helst måste

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

samhället ha ansvaret för anläggningen. Vi måste göra den bra och därvid använda modernaste möjliga teknik. Vidare är det nödvändigt att den blir flexibel och att den blir färdig inom rimlig tid.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Med anledning av fru Sundbergs direkta fråga om jag anser att förhållandena har förändrats från 1975 till i dag när det gäller behovet av att ta till vara avfallet vill jag framhålla att naturvårdsverket i sitt yttrande över Kemikontorets framställning sagt att det i huvudsak stöder SAKAB:s beräkningar om hur mycket brännbart avfall som behöver tas om hand vid en central anläggning. Men då måste understrykas att det från 1975 till i dag givetvis har skett vissa förändringar inom den här ramen. Behovet av att förbränna vissa oljeprodukter har minskat vid den centrala anläggningen, och behovet att kunna destillera vissa lösningsmedel har också minskat. Detta beror på att industrin under mellantiden naturligtvis har gått in och tagit hand om de här produkterna, vilket kanske har ansetts ekonomiskt från industrins synpunkt. Men totalt sett har givetvis avfallsmängden inte minskat under de här åren utan tvärtom ökat.

Det är detta som är det viktiga. Jag fäster mycket stor vikt vid att naturvårdsverket och SAKAB i princip är överens om hur mycket som behöver behandlas vid en central anläggning. Detta, fru Sundberg, är ju egentligen det intressanta: att vi måste ha denna centrala anläggning för att kunna garantera att vi kan ta hand om det miljöfarliga avfallet. Det är ingen bra situation som vi i dag tvingas leva med, och det måste vara en ytterst besvärande situation för SAKAB:s styrelse, som inte kan bygga den planerade centrala anläggningen. Man får nej av praktiskt taget varje kommun när det gäller att skapa regionala depåer.

Jag vill gärna säga att jag själv upplever det som ytterst tråkigt att rikare kommuner i Syd- och Mellansverige säger nej samtidigt som jag får inofficiella samtal från åtskilliga kommuner i Norrland, vilka är beredda att ta emot den centrala anläggningen. Jag tror inte att man i dessa kommuner har en annan syn på miljöfrågorna och riskerna. Orsaken är kommunernas fattigdom. Man ser att det här rör sig om arbetstillfällen för 60 människor.

Det är ytterst tråkigt att behöva uppleva en sådan situation. Dessa Norrlandskommuner har precis samma rätt som alla andra kommuner i landet att ställa anspråk när det gäller arbeten för sina invånare. Dessa skall inte behöva ta sämre arbeten för att över huvud taget få arbete. Jag vädjar till alla som deltar i denna debatt att hjälpa till att förklara för alla människor i det här landet att förstör vi vår miljö får vi också se till att den blir reparerad. Då får vi lov att använda de behandlingsmetoder som gör detta möjligt. Jag tror att det här är en gemensam uppgift för oss oavsett partitillhörighet.

LENNART BLOM (m):

Herr talman! Det kan kanske vara motiverat med några kompletterande synpunkter från min sida, eftersom jag har förtroendet att få fungera som ordförande i SAKAB:s styrelse.

Först vill jag nämna att det naturligtvis ligger en del i vad som har sagts om höga kostnader. Skälet är att det är dyrbart att exportera miljöfarligt avfall till olika anläggningar inom den Gemensamma marknaden. Man får extra transportkostnader, och dessutom har man att räkna med en total bristsituation i Europa i vad gäller behandlingsresurser. Allt detta leder givetvis till extra kostnader, som vi i varje fall på sikt bör kunna undvika, om vi får en väl fungerande egen anläggning. SAKAB har uppdraget att sedan kommunerna tagit på sig att samla in det miljöfarliga avfallet också se till att den slutliga behandlingen blir vad alla är överens om att den skall vara. I det ansträngda läge som vi nu befinner oss i försöker naturligtvis SAKAB prioritera. Det ställs ibland anspråk på företaget som är svåra att tillgodose med kort varsel. Det vägledande för företaget är emellertid hela tiden att medverka till lösningar som, när alla omständigheter tas i betraktande, är att anse som de bästa.

I diskussionen har som alternativ till en central behandlingsanläggning av den tänkta typen framförts tanken på en mer utspridd behandling, en mer lokal behandling. Mot bakgrund av de långa resonemang som har förekommit – och på den här punkten har också näringslivet deltagit – tror jag att det trots allt inte är någon särskilt framkomlig väg. Vi har sett hur besvärligt det är att över huvud taget vinna förståelse för den här verksamheten. Mycket litet talar för att förståelsen för den centrala problematiken kommer att infinna sig bara därför att man behandlar miljöfarligt avfall på tio eller tjugo ställen i stället för på ett. Har man en central anläggning kan man lägga ned pengar – som jordbruksministern också sade – på att uppnå en tekniskt förstklassig lösning, så att man med gott samvete kan säga till kringboende att allt har gjorts som kan göras. Jag behöver bara erinra om att vi i dag t. o. m. har svårigheter att hitta kommuner där vi under helt tillfredsställande säkerhetsförutsättningar kan få lagra avfallet – redan detta är det dess värre i det läge som nu föreligger möjligt att uppbåda en stark lokal opinion emot.

De propåer av skilda slag som framförts från näringslivet har jag för egen del, inom ramen för arbetet i SAKAB, medverkat till att pröva. Jag har inte funnit dem bärande. Jag beklagar att Stora Vika-projektet fick så stort utrymme i debatten. Det var – det kunde vi säga – omöjligt från början, men det försenade hela projektet med ett och ett halvt år.

Vi kan gå till Danmark, där man på ett mycket förtjänstfullt sätt satsat på att ta hand om det miljöfarliga avfallet. Erfarenheten visar att när man väl får anläggningen drar den automatiskt till sig stora kvantiteter som man dess värre dessförinnan kanske inte ens visste om fanns. Jag är helt övertygad om att ett positivt beslut, som leder till att vi får en central behandlingsanläggning, är i hela landets intresse. Den kommer att kunna medverka till att lösa detta svåra miljömässiga problem.

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om behandlingen
av miljöfarligt
avfall*

Onsdagen den
19 mars 1980

*Om omställnings-
problemen vid
omlokalisering
av statliga myn-
digheter*

ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jordbruksministern sade att frågan om en central anläggning för behandling av miljöfarligt avfall bereds inom regeringskansliet och att beslut snart skall fattas. Det är min mycket starka förhoppning att de synpunkter som Kumla kommun har anfört då skall beaktas.

I sitt yttrande av den 11 april 1979 avstyrkte kommunen en lokalisering av SAKAB:s anläggning till Norrtorp. Kommunen instämde i bl. a. naturvårdsverkets krav på en utredning om alternativa platser för lokaliseringen. Kravet grundade sig på att Frommestabäcken inte bedömdes tåla ytterligare utsläpp av processvatten och att sannolikt även luftrecipienten skulle bli överbelastad om SAKAB:s anläggning uppfördes i området.

Kommunen säger nu i sitt yttrande över lokaliseringsutredningen att den är oklar på några punkter och att Norrtorp fortfarande förefaller vara det bästa lokaliseringsalternativet när det gäller naturvård och vattenrecipientförhållanden. Dessutom har Norrtorp en av de hårdast belastade luftrecipienterna. Enligt kommunens mening har lokaliseringsutredningen inte givit kommunen anledning att frångå sitt tidigare avstyrkande av en etablering av SAKAB:s behandlingsanläggning i Norrtorp.

Om regeringen ändå skulle besluta ge tillstånd till lokalisering önskar kommunen att man fäster stort avseende vid de krav som kommunen ställer. De är bl. a. att anläggningen skall utrustas med sådan teknik att utsläpp till vatten helt elimineras, att villkoren i fråga om utsläpp till luft skärps i förhållande till koncessionsnämndens beslut och att förbränning av avfall som kan misstänkas förorsaka hälsorisk inte får förekomma. Vidare kräver man att SAKAB åläggs att svara för kostnader för sådan utrustning, personal, m. m., som erfordras för ett säkert brandskydd och som går utöver vad ett normalutrustat brandförsvaret förfogar över. Kommunen önskar också att man beaktar att riksväg 52 som går rakt igenom Kumla centralort skall få en ändrad sträckning.

Det är min förhoppning att Kumla kommuns synpunkter verkligen beaktas vid regeringens beslut om en central behandlingsanläggning.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om omställningsproblemen vid omlokalisering av statliga myndigheter

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Bengt Gustavssons* (s) den 31 januari anmälda interpellation, 1979/80:131, och anförde:

Herr talman! Bengt Gustavsson har – med anledning av fortifikationsförvaltningens omlokalisering till Eskilstuna – i en interpellation frågat mig om jag är beredd att ta initiativ som förbättrar läget för dem som drabbats av den snäva tolkningen av riksdagens uttalande om att omställningsproblemen bör lindras för den personal som berörs av omlokalisering.

---

*Om omställnings-
problemen vid
omlokalisering
av statliga myn-
digheter*

Låt mig först klarlägga att de uttalanden som gjordes i samband med riksdagens omlokaliseringsbeslut åren 1971 och 1973 om att stora ansträngningar skulle göras för att lindra omställningsproblemen för den berörda personalen självfallet avsåg dem som då var anställda på de aktuella verken. Stora ansträngningar har också gjorts och görs alltjämt för att underlätta både för dem som följer med myndigheten vid flyttningen och för dem som av olika skäl önskar stanna kvar i Stockholm. Redogörelse för de olika åtgärder som vidtas har tidigare lämnats här i kammaren. Jag går därför inte närmare in på dem nu.

Vad Bengt Gustavssons fråga närmast torde gälla är förmåner för personal som anställts *efter* det att beslut fattats om att en viss myndighet skall flytta och som tagit anställning hos myndigheten kanske främst med hänsyn till att myndigheten skall flytta till den egna orten. Det rör sig alltså inte om personal som omlokaliseras i egentlig mening. De speciella omlokaliseringsförmånerna är därför inte heller aktuella i dessa fall.

Det kan i många fall vara fördelaktigt för myndigheten att kunna i förväg rekrytera personal från den nya orten så att introduktion och utbildning kan ske redan före flyttningen. För att underlätta sådan rekrytering kan den som nyanställs inom ett år före flyttningen och som behåller bostaden på hemorten få ersättning för fördyringar som följer av dubbla bostäder. Härigenom förbättras myndigheternas möjligheter att i god tid planera och anpassa bl. a. rekryteringsinsatserna till den många gånger höga personalomsättningen i samband med flyttningen.

Vi har i dag erfarenheter från omlokalisering av 38 myndigheter. Genom att de berörda myndigheterna bedrivit en aktiv personal- och rekryteringsplanering har långvarig nedgång i verksamheten kunnat undvikas. Det har kunnat ske med de regler som i dag gäller i samband med omlokalisering av statlig verksamhet. Det har inte framkommit något som visar att förhållandena inom fortifikationsförvaltningen på något avgörande sätt skulle skilja sig från dem som har gällt för de 38 myndigheter som redan har flyttat. Förmånsfrågorna bör därför, som jag ser det, bedömas på samma sätt för anställda vid fortifikationsförvaltningen som för anställda vid de andra myndigheterna.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Olof Johansson för svaret på min interpellation.

Det gör mig varken nöjd eller förvånad. Missnöjet kommer av att svaret, som jag hittills har tolkat det, inte har den infallsvinkel till positiva åtgärder som jag hade en svag förhoppning om. Frånvaron av förvåning grundar sig på kännedom om hur hårt regelbundet det statliga ersättningssystemet är. Ett statsråds möjligheter att under resans gång vrida det rätt som går snett är ju också formaliserade.

Det är bra att, som statsrådet säger, långvarig nedgång i verksamheten kunnat undvikas vid omlokalisering vid de 38 myndigheter som flyttats ut i landet. De positiva effekterna kommer på sikt. Fortifikationsförvaltningen

Onsdagen den
19 mars 1980

*Om omställnings-
problemen vid
omlokalisering
av statliga myn-
digheter*

kommer att efter flyttningen till Eskilstuna finnas på rätt plats. Dess verksamhet kommer att representera en strukturell förnyelse på orten, och verksamheten kommer att stimuleras av den miljö och tradition som finns där. Men nog måste vi som aktivt verkat för den regionalpolitik som utlokaliseringen också är ett led i erkänna att den processen medför stora omställningssvårigheter för omstationerade verk och deras personal.

Vid en enkät som företogs i fortifikationsförvaltningen i höstas framkom att mindre än 40 % av de anställda räknade med att följa med till Eskilstuna. Även om det finns bra folk att tillgå där måste avgångarna medföra svårigheter, särskilt som de kommer vid en tidpunkt som präglas av omställning också vid den verksamhet som skall betjäna.

En sak i det sammanhanget kanske kan intressera Olof Johansson särskilt. Standarden på förläggningar och utspisningslokaler för de värnpliktiga är på många platser dålig. I vissa fall finns det rent av skäl för hälsovårdsnämnderna att reagera.

Man kanske har ansett sig kunna leva med detta därför att många värnpliktiga haft möjlighet och har valt att åka hem på fritiden. Det kan antas att de höjda bensinpriserna har en betydande roll i den markanta förändring som i detta avseende har skett. Jag hörde t. ex. i morse att förläggningar vid Sörmlands regemente i Strängnäs som tidigare stått tämligen tomma nu till ca 80 % är tagna i anspråk av de värnpliktiga. En verkligen välbehövlig ombyggnad av militärrestaurangen har skjutits något framåt i tiden. Fortifikationsförvaltningens svårigheter att hinna med har angivits som ett skäl.

Detta har jag nämnt som exempel på den totala arbetssituationen. Jag vet inte om någon av de personer som är aktuella i det sammanhang som interpellationen gäller arbetar med dessa projekt.

Det måste som helhet vara till stor fördel för fortifikationsförvaltningen att människor som bor i Eskilstuna eller i kommunens närhet och som tänkt sig en framtid inom fortifikationsförvaltningen under en övergångsperiod har tagit pendlingens olägenheter och drygt ett år i förväg börjat arbeta i Stockholm för att, som redan från början ortsförankrade medarbetare, vara med vid starten i Eskilstuna.

Riksdagen har uttalat att omställningsproblemen vid omlokaliseringar så långt möjligt bör lindras – och visst är denna personalkategori berörd av omlokaliseringen, även om vi i riksdagen hade den personal som är fast bosatt på utlokaliseringsorten i tankarna när vi fattade beslut om stödåtgärder. I ett avseende har dessa stödåtgärder fått formen av traktamente till dem som inom ett år före förflyttningen tagit anställning för att följa med till den nya orten, som är deras hemort.

Det låter sig sägas att gränsproblem skulle kunna undvikas genom långsiktig planering från verkens sida, men i verkligheten är det nog inte så lätt – det är människor det är fråga om. Befattningshavare som inte avser att följa med får nya anställningar, och tillträdesdagen för dessa bestäms inte av regler för ersättningsrekrytering hos den tidigare arbetsgivaren. Vakanser måste fyllas, om arbetet skall fungera såsom uppdragsgivaren kräver.

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om omställnings-
problemen vid
omlokalisering
av statliga myn-
digheter*

I fallet med fortifikationsförvaltningen var inte heller flyttningstiden exakt fastställd. Det talades om att flyttningen skulle ske under eftersommaren-hösten. Med eftersommaren menar man väl i dagligt tal tiden efter semestern. Med denna definition av begreppet eftersommaren befinner sig två av de arton som räknade med traktamenten under pendlingstiden inom gränsen. Hälften började ganska nära den 15 september 1979 och alla senast några få månader före detta datum. Nog vore det väl rättvist och rimligt att de åtminstone fick sina traktamenten för året 15 september 1979–15 september 1980. Det kan ju vara en ren sinkadus om olika personer kommit att anställas på ena eller andra sidan om ett fixt datum.

Dessa människor befinner sig bostads- och arbetsmässigt i en situation som liknar riksdagsmännens. Vi får traktamenten för arbetstiden, i den mån vi inte har vår fasta bostad på arbetsorten.

Nu är det som det är med regler och bestämmelser, och jag vill visst inte påstå att avtalsverket har gjort något fel när den exakta årsgränsen återöppnas. Men det finns också en arbetsgivarventil i bestämmelserna – det heter faktiskt arbetsgivarventil utan citationstecken. En ventil kan öppnas eller tillslutas så att det passar för behovet. Jag vill avslutningsvis fråga statsrådet om han anser att arbetsgivarsidan skulle göra något fel, om den omvänt fann skäl för att inte fullt så rigoröst hålla på den exakta ettårsgränsen för erhållande av ersättning som det här är fråga om.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill nämna för Bengt Gustavsson att jag har försökt att hitta någon metod för att undanröja dessa upplevda orättvisor utan att skapa några nya – det måste liksom vara utgångspunkten om man skall försöka göra någon förändring. Sedan skall vi kanske dimensionera problemet också. Det är ett 20-tal personer som berörs av den här gränsdragningen. Om man skall vara exakt är det 18 personer – det är de som anmälts för mig, men det kan ju möjligen finnas några fler.

Jag noterar som positivt att Bengt Gustavsson erkänner att det finns ett behov av klara regler och att arbetsgivarverket i sitt beslut inte gjort något fel i detta sammanhang.

Jag tror det är viktigt att betona att det är nödvändigt med klara och entydiga regler och besked. I annat fall är risken uppenbar att orättvisor uppstår på grund av en godtycklig eller slumpartad handläggning och att planeringen hos myndigheterna blir otillförlitlig och ineffektiv.

Vad som är viktigt här är att de sökande får klart för sig vilka regler som gäller så att de för egen del kan ta ställning utifrån ett riktigt underlag. Det är myndighetens skyldighet att som presumtiv arbetsgivare noggrant redovisa de villkor som är förenade med den lediga tjänsten. Det gäller vid all rekrytering men är inte minst viktigt när det inom kort skall ske en förflyttning till annan ort.

Jag tror i och för sig inte att det på den punkten varit några oklarheter – att fortifikationsförvaltningen skulle flytta kan inte ha varit en hemlighet för någon som anställts.

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om omställnings-
problemen vid
omlokalisering
av statliga myn-
digheter*

Den ettårsgräns som nu diskuteras har, som jag nämnde i svaret, tillämpats vid de 38 myndigheter som redan flyttat. Där har det fungerat så att myndigheterna inriktat rekryteringen från de nya orterna till i huvudsak det sista året före flyttningen. Det är också under detta år som personalomsättningen och därmed rekryteringsbehovet varit ojämförligt störst. I de fall då en myndighet ansett det angeläget att tillsätta en vakans genom rekrytering från den nya orten tidigare än ett år före flyttningen har detta fått ske enligt de vanliga bestämmelserna.

Jag vet inte exakt hur myndigheterna har informerat på det här området, men det finns en och annan formulering i fortifikationsförvaltningens framställning till arbetsgivarverket som gör mig litet konfunderad.

Man säger helt riktigt att ettårsgränsen ibland uppfattas som besvärande vid nyrekrytering. Sedan säger man att "sökande, som blivit informerad om avtalsregleringen och begränsningen av bemyndigandet, i några fall avstått från att börja vid förvaltningen". Det tyder på att man har informerat om bestämmelsen, och då har de anställda haft möjlighet att välja. Jag vet inte hur många av de 18 eller 20 som fått denna information och ändå valt att börja mer än ett år före flyttningen.

Det står däremot senare i framställningen att det har "förekommit, att några av de från Eskilstunaområdet rekryterade tjänstemännen först efter tillträdet av sin befattning vid förvaltningen blivit varse, att de inte kan få traktamenten under tiden fram till dess att fortifikationsförvaltningen som deras arbetsplats finns i Eskilstuna". Det förefaller alltså som om myndigheten hade hanterat personalen olika, men jag hoppas att det inte är så. I sådant fall skulle en orättvisa vara begången där.

Regeln om ettårsgränsen bör man självfallet informera om vid anställningstillfället, och jag utgår från att Bengt Gustavsson och jag inte är oense på den punkten. Om man utgår från fortifikationsförvaltningens framställning till arbetsgivarverket, som avslogs, är det så att säga något oklart hur det egentligen varit med informationen.

Det här är egentligen en moralisk fråga i relationen mellan arbetsgivaren/myndigheten, dvs. fortifikationsförvaltningen i det här fallet, och den anställde. De måste försöka lösa det här problemet på bästa möjliga praktiska sätt. Som Bengt Gustavsson vet har jag träffat företrädare för de anställdas organisationer och diskuterat problematiken, men jag har inte fått full klarhet på den här punkten. Det är egentligen bara myndigheten som kan klargöra på vilket sätt det enskilda fallet har handlagts. Om regeringen nu utfärdar en ny generell regel, så uppstår betydande risker för orättvisor. Jag avser då orättvisor i den meningen att personalen vid de 38 myndigheter som redan flyttat har behandlats på ett annat sätt. Det är alldeles självklart att man skapar en sådan orättvisa om man ändrar på det här systemet, men man kan också skapa orättvisor mellan dem som i det här fallet har blivit informerade på rätt sätt och dem som inte har blivit det. Det är sådana skäl som medfört att svaret tyvärr är mer negativt än jag hade önskat att det skulle behöva bli.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att statsrådet hellre lämnar ett positivt än ett negativt svar på en sådan här interpellation. Men det finns oklarheter i det här fallet, bl. a. förhåller det sig tydligen så när det gäller informationen vid anställningstillfället.

Jag tror mig emellertid förstå orsaken till detta – jag var inne på det redan i mitt första anförande. Det är fråga om en gräns på ett år, men den avser inte tiden innan verket skall flytta utan tiden innan befattningshavaren i fråga skall flytta. Och det var vid tidpunkten då anställningarna skedde inte helt klart när förflyttningen skulle äga rum. Det talades om eftersommaren–hösten. I varje fall två av befattningshavarna har klarat den gränsen, och en hel del av de andra började sin anställning strax före semesterperioden.

Jag håller med statsrådet om att man naturligtvis skall undvika att skapa nya problem, men det kan inte vara fråga om så många personer som skulle beröras. Det talades om 18 personer. Statsrådet sade nu att det möjligen kan gälla några fler, men om jag är rätt informerad är det nog i stället färre som är aktuella i samband med den här tidpunkten. Några klarade nämligen inte den ekonomiska press som uppstod – jag är visserligen inte helt och hållet underrättad om deras situation, men det kan ha varit så – så antalet anställda som det handlar om är i dagsläget lägre än 18.

Jag vill också säga att skulle det vara så att det i några få fall skapades krav på retroaktiva åtgärder vid andra utlokaliserade verk, så tycker jag inte att detta skulle vara ett alltför stort problem för samhället. Vi måste ju vara på det klara med att vi faktiskt har ställt till med rätt stora problem för människor, när vi – utifrån utgångspunkter som jag tror att statsrådet Johansson och jag är överens om – har bejakat en utlokalisering.

När det gäller fortifikationsförvaltningen var det uppenbarligen så att några sökande blev på det klara med hur den ekonomiska situationen skulle komma att se ut och att de därför inte tog den anställning som i övrigt framstod som lockande. Andra sökande var inte på det klara med situationen. Jag vill verkligen inte förebrå någon för detta. Jag vill inte förebrå den enskilde arbetssökanden – man vet ju hur det är när man söker ett arbete – och inte heller befattningshavaren på fortifikationsförvaltningen. Vi har krångliga bestämmelser här, och det rådde oklarhet när det gällde flyttningstidpunkten. Det är också möjligt att ett och annat ord som har sagts till en arbetssökande har passerat utan att ha fastnat, men jag kan ju inte uttala mig om detta. Vad som är uppenbart är trots allt att det råder oklarheter, och då tycker jag faktiskt att det är staten värdigt att i stället för att vara maximalt restriktiv vara maximalt generös. Jag sträcker mig inte längre, för jag känner till statsrådets situation. Vi har inte ministerstyre i det här landet och man kan inte stå i talarstolen här i riksdagen och kritisera verk och myndigheter för att dessa följer bestämmelserna.

Min enkla fråga till statsrådet är densamma som den jag ställde i mitt första anförande: Anser statsrådet att det skulle vara något fel i att arbetsgivarsidan omvänt fann särskilda skäl för att låta traktamenten utgå? Skulle man kunna acceptera en generösare prövning?

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Om omställnings-
problemen vid
omlokalisering
av statliga myn-
digheter*

Onsdagen den
19 mars 1980

Om ökade resurser för njursjukvården

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Vad det här gäller är att en framställning har behandlats av arbetsgivarverket. Jag har ingen anledning att ifrågasätta den behandlingen och kommenterar den inte heller i sak. Myndigheten har framfört sina skäl. Några av dem har jag rekapitulerat här. Möjligen kan de visa – det ligger ingen anklagelse i det – att informationsläget för de 18 eller ännu färre berörda personerna kan ha varit något olika. Det är det enda som jag kan konstatera med hjälp av den handläggning som hittills har skett.

Det är endast myndigheten som har tillräcklig kännedom om situationen i varje enskilt fall – den tror jag inte att arbetsgivarverket har haft någon möjlighet att få klar för sig. Myndigheten vet vilken information som lämnats och myndigheten kan naturligtvis i något fall ta hänsyn till detta i den praktiska hanteringen av personalens anställningsvillkor. Det är en möjlig metod att tillämpa inom myndighetens ram.

Jag hoppas att inte någon enskild, som har blivit felinformerad, skall behöva drabbas. Det är som sagt myndigheten som avgör om så har skett. I det avseendet har vi från statens sida, från arbetsgivarsidan, ett moraliskt ansvar – det medger jag öppet – och det måste vi försöka att hantera. Myndigheten kan svara på frågan och i viss utsträckning också hantera den.

Jag hoppas att vi skall kunna se utlokaliseringsfallen också från den positiva sidan och att flyttningen av fortifikationsförvaltningen till Eskilstuna skall få den positiva effekt för regionen som jag vet att vi båda eftersträvar. Jag hoppas att Bengt Gustavsson som blivande länschef i Södermanland håller med mig om detta.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Än en gång tackar jag statsrådet för det svar han ansett sig kunna ge i den här frågan. Jag tolkar det som en något positivare infallsvinkel, att statsrådet i varje fall inte anser det vara något fel utan tvärtom ser det som en möjlighet att man inom myndighetens ram kan klara upp detta, något som möjligen varit oklart.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om ökade resurser för njursjukvården

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att besvara *Kurt Hugossons* (s) den 14 februari anmälda interpellation, 1979/80:145, och anförde:

Herr talman! Kurt Hugosson har frågat dels om jag anser att det är en tillfredsställande situation i dag inom den kirurgiska njursjukvården och då speciellt vad gäller transplantationsverksamheten, dels om jag avser att ta initiativ till att den av regionsjukvårdsutredningen föreslagna riksplaneringen för njursjukvården snarast kommer till stånd, dels vilka initiativ som jag

avser att ta för att lösa den akuta kris som uppstått vid njurkliniken på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Utvecklingen under 1970-talet då det gäller aktivt omhändertagande av kroniskt njursjuka har inneburit stora framsteg i både medicinskt-tekniskt avseende och resurshänseende. Dialysverksamhet har etablerats på ett flertal enheter utanför regionsjukhusen och en betydande hemdialysverksamhet har organiserats. Antalet transplantationer har dock stannat på drygt hälften av det antal som man förutsåg 1970.

Vi har ett omfattande nordiskt samarbete när det gäller transplantationsverksamheten. Detta samarbete bedrivs under benämningen Scandiatransplant och har stor betydelse när det gäller att förmedla lämpliga njurar.

Socialstyrelsen har sedan 1967 kontinuerligt följt njursjukvårdens utveckling genom enkäter och analyser. Vid skilda tillfällen har styrelsen lämnat rekommendationer till sjukvårdshuvudmännen om hur verksamheten bör organiseras och vilka resurser som krävs. Socialstyrelsen har också uttalat sig om vilka principer styrelsen anser böra tillämpas vid uppbyggnaden av dialys- och transplantationsverksamheten i landet.

Under senare hälften av 1970-talet har frågor som sammanhänger med dialys och transplantation behandlats bl. a. som ett delprojekt inom regionsjukvårdsutredningen (SOU 1978:71). Genom en undersökning beträffande urinförgiftning (uremi) inom vissa regioner i Sverige som har publicerats av Spri har intressanta frågor belysts. Denna undersökning har gett anledning att överväga om det inte finns geografiska skillnader beträffande förekomsten av uremi.

Genom s. k. kostbehandling, dvs. omläggning av dieten, är det möjligt att uppskjuta tidpunkten för dialysbehandling av patienter med njursvikt. Tidigare var ett långvarigt bruk av fenacetinhaltiga läkemedel en vanlig orsak till kronisk njurinsufficiens. Dessa läkemedel är numera förbjudna. En patientgrupp som har blivit alltmer aktuell för aktiv uremibehandling är de patienter som lider av vissa systemsjukdomar, t. ex. diabetes.

Inom socialstyrelsen pågår en planering av njurtransplantationsverksamheten och dialysverksamheten för hela landet. Ett omfattande underlagsmaterial har sammanställts beträffande dialys- och transplantationsverksamheten i landet under de senaste fem åren. Vidare har styrelsen i december 1979 hållit en konferens med bl. a. medicinska företrädare för samtliga dialys- och transplantationsenheter i landet för att få ytterligare underlag för åtgärder inom området. Socialstyrelsen avser att under våren 1981 lägga fram en plan för organisationen av den framtida njursjukvården i landet.

Vad beträffar förhållandena vid njurkliniken vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg vill jag här endast nämna att jag har inhämtat att man inom sjukvårdsförvaltningen arbetar med dessa frågor. Jag räknar med att transplantationsverksamheten vid Sahlgrenska sjukhuset kommer att fortsätta i en omfattning som tillsammans med verksamheten vid Huddinge sjukhus och Akademiska sjukhuset i Uppsala samt Malmö allmänna sjukhus tillgodoser behovet av transplantationsvård i Sverige.

Njursjukvården tillhör ett av de områden, där revolutionerande framsteg

Om ökade resurser för njursjukvården

har gjorts under de senaste decennierna. Fall som tidigare bedömdes som hopplösa kan nu ofta behandlas med framgång. Vårdresurserna har för sådana patienter också byggts ut snabbt. Självfallet återstår emellertid mycket att göra när det gäller att förbättra de diagnostiska och terapeutiska möjligheterna.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holm för det svar jag har fått på de frågor jag har riktat till statsrådet i min interpellation beträffande njursjukvården.

Bakgrunden till min interpellation är den akuta krissituation som har uppstått vid sjukhuset på Sahlgrenska sjukhuset, där man på grund av otillräcklig resurstilldelning tvingats inskränka den tidigare omfattande verksamheten. Jag skall återkomma till den frågan.

Den första fråga som jag ställde var om statsrådet ansåg att det är en tillfredsställande situation i dag inom den kirurgiska njursjukvården, och då speciellt vad gäller transplantationsverksamheten. Jag har inte fått något entydigt svar på den frågan, men jag är tacksam för den utförliga redovisning av verksamheten som statsrådet har gett i svaret på interpellationen. Jag drar ändå den slutsatsen att det inte föreligger en tillfredsställande situation i dag, och jag tycker mig kunna dra slutsatsen att även statsrådet har den uppfattningen.

Ökade resurser för njursjukvård i allmänhet och för transplantationsverksamhet med efterföljande kontrollverksamhet i synnerhet har under lång tid framstått som högst angeläget. Dessa krav har förts fram inte bara från medicinskt håll. Föreningen för njursjuka i Västsverige samt många andra patientföreningar runt om i landet har vid ett flertal tillfällen uppvaktt sjukvårdshuvudmännen och socialstyrelsen och krävt att ökade resurser ställs till förfogande för denna viktiga del av sjukvården. Även statsrådet, liksom vi riksdagsmän, har blivit föremål för uppvaktning i anledning av den uppkomna situationen på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Njurtransplantationsverksamhet bedrivs i dag på fyra sjukhus i vårt land. Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, Akademiska sjukhuset i Uppsala, Allmänna sjukhuset i Malmö och Huddinge sjukhus i Stockholm. Tillsammans gör dessa fyra sjukhus ca 200 transplantationer per år. Detta antal har varit ganska stabilt under senare år. Verksamheten på detta område har bedrivits längst i Göteborg och Stockholm. Sahlgrenska sjukhuset svarar för i stort sett hälften av alla de transplantationer som äger rum i landet. Verksamheten är av sådan karaktär att den bör bedrivas på ett fåtal sjukhus i landet. De olika sjukhusens upptagningsområden är inte reglerade i några avtal huvudmännen emellan. De har växt fram tack vare bl. a. det förtroende som sjukhusen har kunnat bygga upp som en följd av uppnådda resultat samt de fyra enheternas möjligheter att ta emot patienter. Patientföreningarna inom olika delar av landet har begärt att få sin vård på detta område förlagd till Göteborg, beroende på att njurtransplantationsverksamheten och njurkirurgin i Göteborg har en utomordentligt hög kvalitet. Dess företrädare

hör kanske till världens främsta. Det är utifrån de utgångspunkterna inte underligt att det blivit ett alldeles speciellt tryck på Sahlgrenska sjukhuset.

Frågan om njurtransplantationsverksamhet och njursjukvård har också behandlats i regionsjukvårdsutredningen, som statsrådet också hänvisar till i sitt interpellationssvar. Den här verksamheten kan bara bedrivas optimalt i samarbete med en rad specialister. Organisationen av specialisterna är utan betydelse bara samarbetet fungerar. Enligt regionsjukvårdsutredningen bör en sådan enhet ha 20–25 vårdplatser. Antalet vårdplatser är beroende av bl. a. hur samarbetet med njurmedicinen organiseras. Tillsammans bör, menar utredningen, kirurgisk och medicinsk njursjukvård ha 40–60 vårdplatser, och tillgång till operationsresurser måste finnas. En sådan enhet kan utföra ca 100 transplantationer per år. Enligt kommitténs mening blir det ett optimalt utnyttjande av resurser ifall man bygger upp enheter av denna storleksordning. I Skandinavien är det bara Göteborg som har en verksamhet som motsvarar vad kommittén anser erforderligt. Man har från kommittén sagt att åtminstone ytterligare två sådana här enheter bör till för en förutsatt optimal verksamhet.

Hur utvecklingen blir på njurkirurgins område är mycket starkt beroende av utvecklingen på det immunologiska området. Verksamheten är i dag fast etablerad. Antalet njurtransplantationer har under de senaste fyra fem åren legat omkring 200 per år, som jag tidigare nämnt.

Enligt den utredning som relativt nyligen publicerats – Njurforskning i Sverige. Kartläggning och förslag till initiativ – utarbetad av statens medicinska forskningsråd, kan antalet möjligen förväntas uppgå till 300 per år inkl. retransplantationer. Man bedömer det med andra ord så, att transplantationskapaciteten och antalet vårdplatser måste öka under de närmaste åren.

Verksamheten vid njurtransplantationsenheterna är mycket värdefull för patienterna. En utökning av resurserna är motiverad både ur medicinsk synpunkt och med hänsyn till det efterfrågetryck som föreligger. Men ur samhällsekonomisk synpunkt är det fördelaktigt att kunna bereda patienterna möjlighet till transplantation i stället för dialysbehandling samt att kunna bedriva regelbunden kontrollverksamhet. Socialstyrelsen har också vid olika tillfällen förordat en satsning på njurtransplantationsverksamheten för att lösa de kvantitativa och kvalitativa problem som jag har nämnt gäller för de njursjuka. Verksamheten i Göteborg, som svarar för hälften av den verksamheten i landet, vänder sig huvudsakligen till utomlänspatienter, och verksamheten för sjukvårdshuvudmännen i Göteborg innebär därför icke någon större ekonomisk belastning, eftersom kostnaderna för utomlänspatienterna betalas av resp. hemlandsting.

När man skall bedöma denna omfattande verksamhet för framtiden ställer man sig otvivelaktigt frågan, om det är rimligt och riktigt att Göteborg skall svara för ungefär 50 % av den här verksamheten i landet. I Göteborg har vi också tagit initiativ till diskussioner med sjukvårdshuvudmännen i de andra landstingen och med socialstyrelsen samt inbjudit departementet att vara

---

Om ökade resurser för njursjukvården

Onsdagen den
19 mars 1980

Om ökade resurser för njursjukvården

med i den debatten. Från Göteborgs sida hävdas även att den verksamhet som vi nu bedriver där – bortemot 100 transplantationer per år – är av den omfattningen att det är rimligt att bibehålla en sådan verksamhet av den storleksordningen men att den ökade effekt som man har att emotse i framtiden bör förläggas till andra enheter. Vi tycker det är mindre lämpligt att de patienter som bor i Norrland får förbi både Uppsala och Huddinge för att få transplantationerna utförda i Göteborg.

I fråga nummer 2 i min interpellation undrar jag om statsrådet avser att ta initiativ till att även den av regionsjukvårdsutredningen föreslagna riksplaneringen för njursjukvården snarast kommer till stånd.

Inte heller på den frågan har jag fått något entydigt svar. I sitt svar säger statsrådet att det pågår en planering av njurtransplantationsverksamheten och dialysverksamheten inom socialstyrelsen och att man där har tagit fram ett omfattande underlagsmaterial. Vidare påpekar statsrådet att styrelsen i december förra året höll en konferens med bl. a. medicinska företrädare för samtliga dialys- och transplantationsenheter i landet för att därigenom få ytterligare underlag för åtgärder. Sedan står det i svaret: "Socialstyrelsen avser att under våren 1981 lägga fram en plan för organisationen av den framtida njursjukvården i landet."

Herr talman! Jag tycker det är beklagligt att statsrådet accepterar att det dröjer ytterligare ett år innan man lägger fram en sådan plan. Det är naturligtvis väldigt bra att man har konferenser med medicinska företrädare, men det viktigaste är att man löser frågan i samarbete med sjukvårdshuvudmännen, de sjukvårdspolitiker som ytterst har ansvaret för att den här verksamheten kommer till stånd. Jag vill därför fråga om man avser att ha den här typen av kontakter med sjukvårdshuvudmännen.

I det här sammanhanget är det också väsentligt att de som företräder patienterna – det finns ju en riksorganisation för de njursjuka – också får vara med i det här viktiga arbetet. Min fråga blir därför: Avser statsrådet att ta några initiativ för att skynda på, så att vi verkligen får en riksplan för den framtida njursjukvården i landet i god tid i stället för att socialstyrelsen under våren 1981 bara lägger fram en plan. Jag tycker att det är ytterst angeläget att så sker. Där har statsrådet möjligheter att påskynda arbetet dels genom kontakter med socialstyrelsen, dels och framför allt genom kontakter med sjukvårdshuvudmännen.

Jag vill också säga att vi från Göteborgs sida har tagit initiativ i den här riktningen. Redan i oktober förra året inbjöd den dåvarande majoriteten i Göteborgs sjukvårdsstyrelse till en konferens med huvudmännen – socialstyrelsen och departementet – för att få till stånd ett påskyndande av det här arbetet. Man var från sjukvårdshuvudmännens sida överens om att det var ytterst angeläget. Tyvärr hade inte departementet ansett det nödvändigt att sända någon företrädare till den här konferensen. Ytterst vilar ändå ansvaret på regeringen att socialstyrelsen tar fram den här planen.

Sedan vill jag, herr talman, något beröra situationen i Göteborg. Jag har i min interpellation frågat statsrådet Holm vilka initiativ statsrådet avser att ta för att lösa den akuta kris som uppstått vid njurkliniken på Sahlgrenska

Onsdagen den
19 mars 1980

Om ökade resurser för njursjukvården

sjukhuset i Göteborg. Inte heller på den frågan har jag fått något positivt svar. I interpellationssvaret står endast "att jag har inhämtat att man inom sjukvårdsförvaltningen arbetar med dessa frågor. Jag räknar med att transplantationsverksamheten vid Sahlgrenska sjukhuset kommer att fortsätta i en omfattning som tillsammans med verksamheten vid Huddinge sjukhus och Akademiska sjukhuset i Uppsala samt Malmö allmänna sjukhus tillgodoser behovet av transplantationsvård i Sverige."

Vad menas med detta svar – att transplantationsverksamheten vid Sahlgrenska skall fortsätta "i en omfattning som tillsammans med verksamheten" vid de andra sjukhusen tillgodoser behovet av en transplantationsvård? Det ger ingen som helst upplysning till sjukvårdshuvudmännen i Göteborg, som redan nu måste planera för framtiden.

Sedan säger statsrådet att hon inhämtat att man inom sjukvårdsförvaltningen arbetar med dessa frågor. Ja, det gör man – men ack med vilken snigelfart!

Jag vill så kortfattat som möjligt erinra om bakgrunden till den situation som uppstått.

Den 26 april 1979 skrev Föreningen för njursjuka i Västsverige till dåvarande ordföranden i sjukvårdsstyrelsen, kommunalrådet Bengt Hedlund, och påtalade de oacceptabla förhållanden som rådde vid njurkliniken när det gäller transplantationer och framför allt efterkontroll. En och en halv vecka därefter beslöt sjukvårdsstyrelsen på socialdemokratiskt förslag att uppdra åt förvaltningen att redovisa vad man skulle kunna göra i detta ärende.

Första gången man behandlade frågan i sjukvårdsstyrelsen var den 19 juni 1979. Av det tjänsteutlåtande som då utarbetats av sjukvårdsförvaltningen framgick det att en utökning av resurserna var motiverad, men man menade från tjänstemannasidan att utökningen borde kunna ske genom en omdisponering av befintliga resurser för allmän kirurgi.

Socialdemokraterna ansåg sig inte kunna släppa frågan på detta sätt, och det gällde enligt den dåvarande majoriteten att åstadkomma ett bättre utnyttjande av landets samtliga resurser i fråga om transplantationer. Det var då man tog initiativ till den konferens som hölls i oktober 1979.

Frågan behandlades sedan på nytt det 20 november 1979, och då beslöt sjukvårdsstyrelsen, på förslag av den socialdemokratiska majoriteten, att man skulle inrätta en enhet om sex till tio vårdplatser vid Sahlgrenska sjukhuset för efterkontroll av njurtransplanterade och att denna verksamhet skulle starta 1980. Just denna efterkontrollverksamhet är alltså i dag den som är eftersatt vid njurkliniken i Göteborg, och eftersom en stor del av klinikens vårdplatser i dag upptas av patienter som är inne för efterkontroll har transplantationsverksamheten fått minskas väsentligt.

Beslutet i denna fråga fattades alltså den 20 november 1979.

Sedan hände ingenting. Men så blev det en ny majoritet i sjukvårdsstyrelsen, och den 15 januari i år beslöt den dåvarande majoriteten att avslå det krav som de njursjuka hade ställt i april 1979 och som man från socialademokratiskt håll hade fört fram under hösten. Man avslög detta

Onsdagen den
19 mars 1980

Om ökade resurser för njursjukvården

därför att det kostade 350 000 kr. per år.

Denna snålhet har nu alltså resulterat i att transplantationsverksamheten i Göteborg har fått minskad omfattning. 1975 hade vi en kö i det här landet på 80 personer som behövde transplantationer. I dag är motsvarande siffra 180.

Jag vill inte, herr talman, dramatisera detta och säga att människor dör onödigtvis osv., men visst är det allvarligt för de njursjuka när de hamnar i en sådan här situation. Jag tycker därför att statsrådet måste ta kontakt med sina partivänner i sjukvårdsstyrelsen i Göteborg och se till att den njursjukvård på transplantationsområdet som är så väsentlig, inte bara för Göteborg utan för landet i dess helt, kan ligga kvar på den nivå där den i dag befinner sig. Den akuta krisen i Göteborg talar ju ett klart och entydigt språk, nämligen att vi snarast möjligt måste få till stånd en riksplanering på det här området. Vi kan inte vänta på att socialstyrelsen lägger fram en plan 1981 som sedan kanske blir en realitet någon gång 1983–1984. Jag tycker att den här verksamheten av medicinsk karaktär är så väsentlig och humanitärt så välmotiverad att man måste ta i dessa frågor omgående.

Jag är, fru statsråd, fullt medveten om att vi inom sjukvården, liksom inom så många andra områden, måste väga olika krav mot varandra, måste prioritera – det tvingas ju vi politiker göra. Det måste man alltså göra även i den här verksamheten. Men uppenbarligen föreligger en ökad efterfrågan på den här typen av verksamhet. Att i den situationen inskränka möjligheterna för denna viktiga transplantationsverksamhet genom att icke ställa sex till tio vårdplatser till förfogande för efterkontroll tycker jag är högst besynnerligt. Jag förstår fullt ut att de som företräder dessa patientgrupper med skärpa har reagerat mot detta. Det är min förhoppning att statsrådet ställer sig på de njursjukas sida och vidtar åtgärder så att vi snabbt kommer till rätta med situationen.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag vill helt instämma i Kurt Hugossons bedömning av njursjukvården i Göteborg. Den har ett utomordentligt högt anseende både i Sverige och utomlands. Jag kan rent av ifrågasätta om det finns någon annan medicinsk verksamhet i landet som har så utomordentligt fint anseende ute i världen. Jag tycker alltså att det är mycket viktigt att denna verksamhet kan fortsätta i oförändrad takt.

Men hur stor del av den framtida transplantationsverksamheten som skall ske i Göteborg blir avgörande av den studie som socialstyrelsen gör i och med att man tar fram underlag för riksplaneringen av njursjukvården i landet. Det arbetet är redan i gång, och jag har ingen anledning att ta ytterligare initiativ i den frågan. Redan i maj 1980 kommer ett underlag att läggas fram för en fortsatt diskussion med sjukvårdspolitikerna och de medicinska företrädarna. Det är alltså planerat att man skall ta kontakt med sjukvårdshuvudmännen i den här frågan. Med det borde även Kurt Hugossons önskemål vara tillgodosedda, tycker jag. Jag anser alltså inte att det t. v. finns någon anledning för mig att ta ytterligare initiativ i den här frågan.

Beträffande njursjukvården i Göteborg och den diskussion som har förekommit där och som är den indirekta anledningen till Kurt Hugossons interpellation så känner jag väl till att man i oktober hade överläggningar i Göteborg. Det var faktiskt samma dag som regeringen bildades här i Stockholm, och det kan möjligen vara en anledning till att socialdepartementet inte var representerat vid denna överläggning. Att så inte var fallet kan jag beklaga.

Jag förutsätter att sjukvårdshuvudmännen i Göteborg kan lösa de aktuella problemen. Jag har haft kontakt med företrädarna för sjukvården i Göteborg och de ansvariga politikerna där och diskuterat dessa frågor med dem. Jag vet också att det nu pågår en diskussion om eftervårdsplatserna. Själv tycker jag att det är ett mycket begränsat antal platser som det rör sig om och att det borde vara möjligt att klara av den frågan utan några speciella ingripanden från socialdepartementets sida. Jag har också upplysts om att den här frågan kommer att lösas. T. v. har jag heller ingen anledning att ta ytterligare initiativ i den frågan. Jag har fått den uppfattningen att man mycket snart kommer att klara av det här problemet nere i Göteborg.

Huruvida den totala riksplaneringen skall behöva läggas tidigare än till våren 1981 kan jag i dag inte svara på. Jag förutsätter att socialstyrelsen arbetar intensivt med de här frågorna och ser till att vi får en lösning av dem.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holm för uttalandet beträffande den akuta situationen i Göteborg. Jag tycker också att det hade varit möjligt att klara av detta. Som företrädare för Göteborgs kommun upplevde jag som något av en chikan att man har hamnat i den här situationen. Nu hoppas jag att statsrådets uttalanden i riksdagen i dag verkligen utgör ett memento för den politiska majoritet som föreligger i kommunfullmäktige och sjukvårdsstyrelsen – att man handlar i enlighet med de intentioner som statsrådet här gav uttryck för.

Sedan vill jag gå tillbaka till den fråga som jag anser vara principiellt viktigast, nämligen hur vi skall ha den här verksamheten organiserad i framtiden. Jag tror att det är väldigt väsentligt att man snarast kommer till en uppfattning om hur fördelningen skall vara mellan de olika enheter som i dag svarar för verksamheten.

Jag ställde en fråga som jag kan ställa på nytt: Anser statsrådet att den omfattning som transplantationsverksamheten i dag har – ungefär 100 transplantationer per år – är den omfattning som verksamheten även framdeles bör ha i Göteborg? Den akuta krisen i dag är delvis sammankopplad med frågan hur stor omfattningen skall bli i framtiden. Det är en fråga om inte bara personalresurser och vårdplatser, utan det gäller även lokaliteter osv. Skall Göteborg även framdeles svara för 50 % av den här verksamheten, så är vi kanske om fem år uppe i 150 transplantationer i Göteborg, eftersom man förväntar sig en ökning från 200 till 300. Därför är det alltså viktigt att man snarast kommer till klarhet i denna fråga.

Om ökade resurser för njursjukvården

Det har varit litet olika uppfattningar. I dag har vi fyra enheter i landet som svarar för den här verksamheten. I utredningen föreslogs att man eventuellt bara skulle ha tre enheter. Det är mycket viktigt att sjukvårdshuvudmännen för de enheter som bedriver denna verksamhet får klart för sig hur det skall vara.

Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet ger njurkirurgin i Göteborg ett så gott betyg. Vi har kanske världens bästa och skickligaste kirurger på detta område just i Göteborg. Jag tänker på professor Lars-Erik Gelin och docent Hans Brynger. Men kan dessa företrädare för en utomordentligt viktig del av njursjukvården bedriva verksamheten i vettiga och lämpliga former? Vi har i dag ca 18 vårdplatser men oftast 24–25 patienter. Om man inte kan lösa dessa frågor inom en snar framtid, finns det mycket stor risk för att det världsberömda läkarlag vi har kommer att lämna vårt land. Det tror jag vore den allra största skada som skulle kunna inträffa för njursjukvården i vårt land.

Det är därför inte underligt att de njursjuka, även med utgångspunkt i detta förhållande, kräver snara lösningar så att man i fortsättningen slipper uppleva den situation man upplever i dag – att patienter som kanske skulle ha kunnat bli föremål för transplantation inte kan bli det därför att efterkontrollverksamheten tar i anspråk de vårdplatser som skulle kunna användas för transplantationsverksamhet.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Frågan om hur stor andel av transplantationerna som skall ske i Göteborg är enligt min mening omöjlig att besvara förrän socialstyrelsen har blivit klar med sitt arbete. Vi måste alltså ha det underlaget innan vi kan lämna ett definitivt svar.

Beträffande frågan om på hur många ställen i landet dessa transplantationer kan ske, vill jag säga att grundförutsättningen naturligtvis är att de inte skall äga rum på alltför många platser. Då sänker man ju kvaliteten på vården alldeles kolossalt.

I regionsjukvårdsutredningen sägs bl. a. följande: "Även om den framtida volymen njurtransplantationer mycket väl skulle kunna klaras vid tre enheter, är utredningen ändå inte beredd att följa förslaget. Å andra sidan bör transplantationsverksamhet f. n. inte etableras på ytterligare platser i landet."

Jag instämmer i den bedömningen. Det är självfallet viktigt för sjukvårdshuvudmännen att få klart för sig hur planeringen av njursjukvården skall ske i framtiden. Det är, förmodar jag, också en fråga som kommer att diskuteras i samband med den kommande regionindelningen i landet. Frågan kommer att tas upp i samband med det förslag till regionindelning som kommer att läggas fram för riksdagen inom inte alltför lång tid.

Jag vill också klart säga ifrån att jag vet att de ansvariga för sjukvården i Göteborg har precis samma höga uppskattning av njursjukvården där som Kurt Hugosson och jag har. Det är därför min absoluta förhoppning att man i Göteborg skall göra alla tänkbara ansträngningar för att lösa problemet med

de fåtaliga platserna. Men också Kurt Hugosson vet förmodligen att det handlar om ett ganska komplicerat spel när det gäller att fördela resurser för kirurgisk verksamhet på ett sjukhus. Det är många som strider om resurserna och antalet platser. Men jag hoppas verkligen att denna fråga i Göteborg skall vara löst inom kort.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag delar till fullo statsrådets uppfattning att den tekniskt-medicinskt komplicerade verksamhet som njurtransplantationsverksamheten utgör inte kan bedrivas på mer än ett fåtal platser i Sverige. Vi har varken experter eller resurser för att kunna fördela verksamheten på alla sjukvårdshuvudmän. Jag är också av den uppfattningen att det för den framtida planeringen kan vara lämpligt att utgå från de fyra enheter där verksamheten nu bedrivs.

Det är emellertid angeläget att relativt snart få en uppfattning om hur verksamheten skall fördelas vid resp. enhet. I Sverige genomförs f. n. ca 200 transplantationer per år. En jämn fördelning skulle innebära 50 transplantationer vid varje enhet. Men i Göteborg utförs i runt tal 100 njurtransplantationer per år. Om det sammanlagda antalet njurtransplantationer ökar till 300 per år, vilket man har bedömt som sannolikt inom en relativt snar framtid, så skulle det med en jämn fördelning utföras 75 transplantationer vid varje enhet.

Vi har sagt att det är rimligt att i Göteborg även i fortsättningen genomföra ca 100 njurtransplantationer per år, vilket vi har kapacitet för. Men vi vill också att det skall finnas ett tillräckligt antal platser för eftervårdskontroll. Det vore bra om statsrådet hade en uppfattning om den saken. Man måste redan nu få veta hur det blir för att kunna fördela resurserna, planera för den lokala verksamheten osv. Det är nämligen så, herr talman, att det även om antalet transplantationer icke ökar i framtiden kommer att ställas större krav på resurser på detta område. Med transplantationer följer eftervård och retransplantationer, vilket betyder att en ökad framtida efterfrågan är inbyggd i själva systemet.

Det är från de utgångspunkterna angeläget att socialstyrelsen inte dröjer för länge med att utge riktlinjer på området. Jag säger det dels med tanke på möjligheterna för sjukvårdsstyrelsen i mitt landsting att planera, dels och kanske framför allt med utgångspunkt i vad som framhålls av företrädare för de njursjuka patienterna. Det är för dem mycket väsentligt att få klart för sig hur den framtida utvecklingen kommer att bli och hur fördelningen på de olika enheterna kommer att utformas.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag är helt medveten om det komplicerade förlopp som Kurt Hugosson så värtaligt har skildrat. Jag har dock sagt att det redan i maj i år kommer att läggas fram ett underlag för fortsatta diskussioner, och jag tycker att det är ganska rimligt att avvakta detta. När socialstyrelsen framlagt detta

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

Om ökade resurser för njursjukvården

Onsdagen den
19 mars 1980

Anmälan av interpellationer

material kommer sjukvårdshuvudmännen också att ha ett underlag för sina bedömningar på detta område.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Bara några korta synpunkter.

Det är värdefullt om detta underlag läggs fram i maj 1980. I statsrådet Holms svar heter det nämligen att socialstyrelsen avser att under våren 1981 lägga fram en plan för organisationen av den framtida njursjukvården. Om det är möjligt att i maj i år, med utgångspunkt i det arbete som bedrivs, ge en ungefärlig uppfattning om läget, blir det naturligtvis ett väsentligt underlag för huvudmännens planering av arbetet på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1979/80:111 om ersättning vid viltskador m. m.

1979/80:120 om ändring i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar

1979/80:124 om den centrala organisationen för rationalisering och ADB i statsförvaltningen

1979/80:133 med anledning av beslut fattade av internationella arbetskonferensen år 1979 vid dess sextiofemte möte

§ 9 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 14 mars

1979/80:166 av *Ingegerd Elm* (s) till industriministern om den inhemska vågtillverkningen:

Telub AB kommer genom en rad aviserade åtgärder att radikalt förändra förutsättningarna för den inhemska vågtillverkningen. Efter köpet av AB Stathmos har man trots kraftiga reduceringar av personalen vid Jönköpingsenheten icke uppnått avsedd lönsamhet. Företaget påstår, utan att kunna redovisa påståendet i siffror, att orsaken härtill är en starkt vikande efterfrågan och lönsamhet när det gäller mekaniska vågar. Opartiska bedömare anser emellertid att marknaden för vägningsutrustning både i Sverige och på traditionella exportavsnitt är statisk. Ofrånkomligt är att en övergång sker till elektroniska hjälpmedel för vägning och att detta på sikt innebär en reduktion av antalet erforderliga arbetstimmar för att producera vägningsutrustning för denna statiska efterfrågan.

Telubs deklarerade handlingsprogram med bl. a. varsel om uppsägning av 87 medarbetare innebär emellertid ingen lösning, eftersom det innebär en defensiv kostnadsjakt som reducerar enbart produktionsdelen utan att angripa den alltför stora administrations-, utvecklings- och marknadsdelen. Jag befarar att Telub till följd härav förlorar marknadsdelar och att en allt större del av landets behov av vägningsutrustning kommer att importeras av agenturföretag, som icke har Telubs tunga kostnadsbitar för administration m. m.

I landets läge med en ytterst ansträngd handelsbalans framstår denna utveckling som helt oacceptabel, i synnerhet som man med ganska enkla medel kan undvika den.

Alla som är knutna till verksamheten vid tillverkningsenheten i Jönköping, inkl. regionala servicestationer, hävdar att det finns utsikter att behålla denna verksamhet i landet med en ledning som har industriell erfarenhet och inriktning och om man breddar basen genom att komplettera verksamheten med en lätt mekanisk tillverkning. Telubs planerade omedelbara nedtrappning av hela det mekaniska vägprogrammet skulle kunna ges en helt annan utfasning som är bättre anpassad till marknadens behov och den tekniska utvecklingen. På kort sikt kan basen breddas med legoarbeten åt företag med vilka redan etablerade kontakter finns. På längre sikt bör egna produkter som ligger tekniskt i linje med vägningsutrustning produceras. Denna uppfattning delas av de berörda fackliga organisationerna. Svenska metallindustriarbetareförbundet, SIF och SALF, som med hjälp av löntagarkonsult presenterat ett förslag till rekonstruktion av företaget.

Skapandet av ett självständigt företag med Statsföretag eller något investmentbolag som ägare skulle förhindra skingring och förstöring av resurser som nu finns i form av personal, yrkesskicklighet och kunnande, ritningar och annan dokumentation, maskiner, utrustning och byggnader.

Om en snabb rekonstruktion ej anses möjlig kan Jönköpingsenheten temporärt tillföras lämpligt legoarbeta från andra statsägda företag. Med en sådan insats kunde verksamheten hållas intakt till dess att man funnit rätt form för företaget. För att rädda verksamheten behövs emellertid mycket snara åtgärder.

Med hänvisning till vad jag här anfört vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Anser industriministern att det är angeläget att bibehålla vågtillverkningen inom landet?
2. Vilka åtgärder är industriministern beredd att vidtaga för att ge vågtillverkningen möjlighet att utvecklas till en lönsam verksamhet?

Onsdagen den
19 mars 1980

1979/80:167 av *Bonnie Bernström* (fp) till socialministern om sjukpenningplaceringen vid vidareutbildning:

Anmälan av interpellationer

Under vissa förutsättningar kan den som vidareutbildar sig inom eget yrkesområde få behålla sin sjukpenningplacering. Om den studerande har tjänstledigt för studier inom eget yrkesområde med eller utan ersättning från arbetsgivaren bibehålls klassplaceringen under tid som erfordras för studier. För försäkrad som slutar sitt arbete för att bedriva studier med inriktning på det egna yrkesområdet bibehålls klassplaceringen under högst ett år. Övriga studerande skall vid studier som beräknas pågå längre tid än sex månader försäkras endast för sjukvårdsförmåner eller i förekommande fall placeras i sjukpenningklass nr 1.

I fall som gäller tjänstlediga resp. sådana som slutar sitt arbete för studier med inriktning på det egna yrkesområdet är förutsättningarna tämligen klara för vad som gäller för sjukpenningplacering, men däremot kommer ett större godtycke till uttryck i bedömningarna av vad som är att anse som vidareutbildning inom eget yrkesområde. Detta är till men för den försäkrade, eftersom denne då inte får veta under vilka villkor han kan få behålla sin sjukpenningplacering.

Försäkringsdomstolen har bl. a. biträtt ansökningar från sjuksköterska som utbildar sig till barnmorska att få behålla sin sjukpenningplacering, från kontorist som utbildar sig till programmerare, från skötare som utbildar sig till sjuksköterska, från dagbarnvårdare som utbildar sig till förskollärare (grundskola plus seminarium) och från sjukvårdsbiträde under utbildning till arbetsterapeut, men däremot avslagit tandsköterskelevs begäran om bibehållen sjukpenning under utbildning till tandsköterska. I det senare fallet var försäkringsdomstolens mening skiljaktig.

På försäkringskassorna har detta lett till osäkerhet vid behandling av ärendena – till men för den försäkrade, som måste gå vidare och pröva sin begäran i högre instanser till följd av att eventuell sjukpenning utbetalas först efter en lång väntetid. Sålunda har en radiotekniker vid lokalradion som begärt bibehållen sjukpenningplacering för utbildning vid journalisthögskolan först fått muntligt besked om biträde till begäran och sedan fått skriftligt avslag. Arbetet på lokalradion sker i form av "teamwork" mellan producent och radiotekniker. Det kan därför vara en betydande fördel att tekniker och producent har utbildning inom varandras områden.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga socialministern:

Anser socialministern att de riktlinjer som ligger till grund för bedömning av vad som är att anse som vidareutbildning inom eget ansvarsområde är tillräckligt klagörande för att den försäkrade skall veta under vilka villkor han eller hon påbörjar en utbildning, som denne anser vara vidareutbildning inom eget yrkesområde?

den 18 mars

1979/80:168 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till industriministern om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg:

Ledningen för ASEA-ägda Surahammars Bruks AB har låtit meddela att driften vid Spännarhyttans masugn är hotad. En nedläggning av masugnen skulle beröva Surahammars och Norbergs kommuner ca 600 arbetstillfällen.

Den svenska stålindustrins kris kan egentligen inte beskrivas tydligare än genom detta besked. En av Europas modernaste masugnar är nedläggningshotad. Den har för låg beläggning. För att om möjligt rädda driften försöker Surahammars Bruk få till stånd ett samarbete med Boxholms AB. Ett sådant samarbete kan i sin tur få effekter på sysselsättningen i Boxholm.

Allt fler stålverk tycks föredra skrotbaserad produktion. Skrotråvaran är konjunkturkänslig, och tillgång och priser kan väntas variera. En nedläggning av Spännarhyttan är därför oacceptabel, om man ser till framtida behov inom specialstålsindustrin. En ytterligare övergång till skrotråvara får också effekter för den framtida gruvhanteringen.

Många små järn- och stålverk har problem. Ovetande om varandras avsikter och i rädsla för konkurrens och blottande av affärsidéer famlar varje bruk för sig i en oviss framtid. Det krävs samordning. En planering som – i motsats till SSAB-planen – får till uppgift att *utveckla* produktionen och bevara sysselsättningen på resp. ort borde snarast utarbetas.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga industriministern:

1. Vilka åtgärder tänker industriministern vidta med anledning av de förväntade nedläggningarna i Surahammar och Norberg?

2. Avser industriministern att skyndsamt lägga fram en utvecklingsplan för de mindre järn- och stålverken, och när kan en sådan eventuell plan presenteras?

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 mars

1979/80:381 av *Wiggo Komstedt* (m) till arbetsmarknadsministern om visst arbetsmarknadspolitiskt problem:

För varje år ställer sig allt fler medborgare frågande till den svenska arbetsmarknadspolitiken. Ständigt upplever man problem, t. ex. sådana som att arbetsförmedlingarna talar om stor arbetslöshet medan företag i samma region söker arbetskraft.

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Meddelande om
frågor*

Ett exempel på ovan återopade problem finns just nu i sydöstra Skåne.

I Simrishamn landas just nu stora fångster av sill och torsk, på grund av en ovanligt bra tillgång på fisk i Östersjön. Fiskindustrin behöver nyanställa men blir inte anvisad arbetskraft av arbetsförmedlingarna med motiveringen att det inte finns arbetskraft.

Nu kräver vissa företag att få ta in utländsk arbetskraft, men till detta säger länsarbetsnämnden nej. Mellan 25 och 50 ton prima torsk går nu varje vecka till infrysning, och senare i sommar blir denna fisk minkföda. Det är ett våldsamt slöseri med våra naturresurser.

Vilka råd vill statsrådet ge till dessa företag som söker arbetskraft?

Delar statsrådet allmänhetens uppfattning, att arbetsmarknadspolitiken inte fungerar bra när det finns gott om jobb i en region med stor arbetslöshet?

Vill statsrådet medverka till att utländsk arbetskraft får anlitas, så att torskfångsterna inte behöver bli minkföda?

1979/80:382 av *Mats Hellström* (s) till utrikesministern om regeringsåtgärder för att utröna Dagmar Hagelins öde:

Dagmar Hagelin-fallet har tagit en ny vändning sedan ett ögonvittne, Norma Burgos, framträtt i svensk press och direkt inför den svenska regeringen. Det måste nu anses helt klarlagt att Dagmar Hagelin vistades i marinens tekniska skola som fånge under januari 1977, vid liv, men svårt misshandlad. Det är därmed också klarlagt att Dagmar Hagelins försvinnande är den argentinska statens ansvar. Enligt tidningsuppgifter har den svenska regeringen levererat alla tillgängliga informationer om Dagmar Hagelin till militärregeringen i Argentina. I avvaktan på svar har den svenska regeringen inte offentligt velat aktualisera Argentinafrågan inför den session som nyligen hållits med FN-kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Det framgår också av tidningsuppgifter att det svar som den svenska regeringen begärt inte har kommit inom den tidsrymd som förväntats. Den respit som givits den argentinska regeringen måste därmed anses ha gått ut.

Vid tidigare diskussioner i riksdagen om Dagmar Hagelin-fallet har regeringen inte ställt sig avvisande till att pröva nya vägar för att utröna hennes öde. Från olika håll har föreslagits att svenska representanter tillsammans med argentinska representanter systematiskt skulle besöka landets fängelser och därigenom kunna skapa sig en bild av såväl hennes som andra försvunnas belägenhet. En stark opinion har också krävt att den svenska regeringen måste avge en utomordentligt kraftfull reaktion mot den argentinska militärregeringen om denna inte i tid ger besked om vad skett med Dagmar Hagelin.

Mot bakgrund av de nya omständigheter och uppgifter som framkommit får jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Vilka ytterligare aktioner är den svenska regeringen beredd att vidta för att utvärdera Dagmar Hagelins öde?

1979/80:383 av *Helge Hagberg* (s) till arbetsmarknadsministern om kommunala projekt för att minska ungdomsarbetslösheten:

Regeringen har sagt nej till Örebro kommuns ansökan om att på försök varva utbildning och beredskapsarbete för arbetslösa ungdomar. Kommunen ville få dispens från den regel som säger att beredskapsarbete får vara högst sex månader. Projektet syftade till att få ner den höga arbetslösheten bland ungdomar under 25 år.

Nu kommer dock regeringen enligt uppgift att lägga fram ett förslag liknande det som Örebro alltså var beredd att starta redan under våren 1980. Något oklart är det dock om målgruppen är densamma, alltså ungdomar under 25 år, eller om man i regeringsförslaget syftar på 16–19-åringarna.

Därför vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Anser inte arbetsmarknadsministern att det är angeläget att stimulera kommunala projekt för att minska arbetslösheten bland unga människor, och hur skall det tänkta regeringsförslaget få tillämpning på ungdomarnas villkor redan under våren?

Varför fick Örebro nej på sin ansökan?

1979/80:384 av *Iris Mårtensson* (s) till statsrådet Britt Mogård om statsbidrag till studieförbunden för verksamhet i skolan:

Den sakkunskap och erfarenhet som finns hos studieförbunden bör komma skolan till del inom den inte timplanebundna tiden under den samlade skoldagen. Detta kan ske i form av t. ex. studiecirklar som behandlar olika områden som intresserar eleverna. Men nuvarande bestämmelser omöjliggör detta, då studieförbunden enligt SÖ inte kan få statsbidrag för sådan verksamhet.

Med anledning härav vill jag fråga statsrådet om det är tillfredsställande med bestämmelser som omöjliggör för studieförbunden att få bidrag för sin verksamhet under den samlade skoldagen och om regeringen ämnar vidta några åtgärder för att möjliggöra ytterligare en stimulerande aktivitet inom SIA-reformens ramar?

1979/80:385 av *Margot Wallström* (s) till statsrådet Britt Mogård om försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan i Örebro:

I riksdagens beslut om läroplan för grundskolan (UbU 1978/79:45) ingick bl. a. betygsfrågan. Riksdagen instämde med propositionen 1978/79:180 vad gäller försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan. I läroplanspropositionen framhölls bl. a. att med ett positivt resultat från försöksverksamheten kan det bli möjligt för riksdagen att senare besluta om avveckling av betygen i grundskolan.

Den 7 december 1978 bemyndigade regeringen SÖ att bedriva försöks-

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Meddelande om
frågor*

verksamhet med betygfri intagning till gymnasieskolan i Örebro län.

I dagspressen fanns den 6 mars 1980 ett uttalande från statsrådet Mogård om att det inte blir något försök i Örebro på grund av lärarfackligt motstånd mot verksamheten.

Jag vill fråga:

Ämnar statsrådet Mogård frånga riksdagsbeslutet och bemyndigandet från december 1978 om försöksverksamhet med betygfri intagning till gymnasieskolan i Örebro?

1979/80:386 av *Bonnie Bernström* (fp) till statsrådet Britt Mogård om planerad försöksverksamhet med betygfri skola:

Med anledning av statsrådet Mogårds uttalande i pressen om det försök med betygfri skola i Örebro län som riksdagen beslutat om vill jag fråga:

Anser statsrådet att vad som framförs av fackliga organisationer vid MBL-förhandlingar bör väga tyngre än de beslut riksdagen fattat?

1979/80:387 av *Bonnie Bernström* (fp) till kommunikationsministern om påföljden av taxitrafik utan tillstånd:

Med anledning av vad kommunikationsministern enligt Svenska Dagbladet anförde om taxinäringen vid sitt framträdande inför Stockholms handelskammare vill jag fråga:

Anser statsrådet det vara förenligt med rättssäkerheten att beslagtagande av bilen blir en påföljd vid taxitrafik utan vederbörligt tillstånd?

den 17 mars

1979/80:388 av *Gunnel Liljegren* (m) till statsrådet Karin Andersson om snabbare behandling av ansökningar om uppehållstillstånd:

De senaste dagarna har förpassningsbeslut rörande assyrier och deras verkställande återigen kommit att orsaka personliga tragedier. De långa handläggningstiderna hos polismyndigheterna, invandrarverket och departementet bär delvis skulden till de många problematiska förpassningsärendena. Många tragedier utspelas också i det tysta utan några tidningsrubriker.

De nuvarande rutinerna för förpassning är inhumana – visavi både de berörda och den polispersonal som har att verkställa besluten.

Vilka initiativ ämnar statsrådet ta för att åstadkomma en snabbare behandling av ansökningar om uppehållstillstånd och en mänskligare tillämpning av bestämmelserna för förpassning?

1979/80:389 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till statsrådet Karin Andersson om ändrade bestämmelser rörande förpassning:

En assyrisk kvinna har nyligen försökt begå självmord – och kanske också ta livet av sina båda minderåriga barn – i förtvivlan över invandrarmyndig-

heternas beslut att förpassa henne, trots att hennes man finns kvar i Sverige. Förpassningsbeslutet är en följd av regeringens särbehandling av kristna assyrier från Turkiet och är ett exempel bland många.

Tänker statsrådet ta initiativ för att förhindra att en ammande mamma skiljs från sitt barn?

Tänker statsrådet ta initiativ för att förhindra att en mor med två minderåriga barn förpassas till en stad där hon inte tidigare bott, inte talar språket och inte har släktanknytning?

den 18 mars

1979/80:390 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till handelsministern om den av Telub AB anordnade tekniska utbildningen för libyer:

100 unga libyer har nu anlänt till det statliga företaget Telub AB i Växjö för att under fyra år få teknisk utbildning. Kursprogrammet har nu blivit publicerat. Av detta framgår att utbildningen är militär. Eleverna delas upp i tre grupper – för libyska flygvapnet, libyska armén och libyska flottan.

Föranleder de nya uppgifterna om karaktären av den utbildning Telub nu ger de 100 libyerna regeringen att vidta någon åtgärd?

den 19 mars

1979/80:391 av *Karl-Gustaf Mathsson* (s) till industriministern om åtgärder för att rädda specialstålsindustrin:

Ledningen för det ASEA-ägda Surahammars Bruks AB har informerat de fackliga organisationerna i företaget om att det föreligger överhängande fara för nedläggning av såväl masugnen i Spännarhyttan som stålverket i Surahammar. Anledningen till detta är dålig lönsamhet, bl. a. på grund av för lågt kapacitetsutnyttjande.

I en utredning inom industridepartementet 1978 fastslogs att råjärnsförsörjningen till specialstålverken hotades om inte en satsning gjordes på Spännarhyttan genom bl. a. samordning av berörda företag. Men utredningens synpunkter och förslag gav tydligen inte regeringen anledning att reagera. Hotet om en nedläggning är nu nära. Om en nedläggning verkställs berörs ca 600 anställda inom Surahammars och Norbergs kommuner. Oron är i dag stor bland de anställda och i de berörda kommunerna.

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att rädda specialstålsindustrin i Sverige, och vilken handlingsberedskap har regeringen för att kunna trygga sysselsättningen i Surahammars och Norbergs kommuner?

1979/80:392 av *Kerstin Ekman* (fp) till kommunministern om barnavårdsverksamheten under beredskap och krig:

Socialstyrelsen har fastställt vissa anvisningar inom beredskapssektorn, bl. a. för kommunal beredskapsplanläggning (SOSFS 1978:11). I bil. B står

Nr 105

Onsdagen den
19 mars 1980

---

*Meddelande om
frågor*

beträffande barnavård att de bestämmelser som i fred reglerar barnavårds-
verksamheten skall i tillämpliga delar gälla även under beredskap och
krig.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunministern:

Kan de föräldrar som kommer att tjänstgöra inom totalförsvaret i krig i dag
få besked om hur deras barn kommer att omhändertas?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 12.43.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert